

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

۴	مقدمه
۱۳	بررسی مقدمه دعا
۲۱	شرح عبارات دعا
۲۲	اللَّهُمَّ
۴۲	كُنْ
۷۲	لَوْلَيْكَ
۲۹	الْحَجَّةُ بِنِ الْحَسَنِ <small>عَلَيْهِ السَّلَامُ</small>
۱۳	صَلَوَاتُكَ عَلَيْهِ وَ عَلَى آيَاتِهِ
۵۳	فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ فِي كُلِّ سَاعَةٍ
۷۳	وَلِيًّا
۰۴	و حَافِظًا
۷۴	و قَائِدًا
۸۴	وَ نَاصِرًا
۲۵	وَ دَلِيلًا
۳۵	وَ عَيْنًا
۴۵	حَتَّى تُسَكِّنَهُ أَرْضَكَ طَوْعًا
۸۵	وَ تُمَتِّعَهُ فِيهَا طَوِيلًا
۱۶	فوائد قرائت دعای سلامتی
۷۳	شرایط استجابت دعا
۷۷	کتابنامه

عنوان قراردادی: دعای سلامتی امام زمان (عج). فارسی. شرح
عنوان و نام پدیدآور: شرح دعای سلامتی امام زمان (عج) / محسن قرائتی؛ به
کوشش حسن سلم آبادی [برای] بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)، مرکز
تخصصی مهدویت.
مشخصات نشر: قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۱۱۲ ص.
شابک: ۹۷۸۶۰۰۷۱۲۰۱۸۷.
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۰۷]. ۱۱۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع: دعای سلامتی امام زمان (عج) - نقد و تفسیر
شناسه افزوده: قرائتی، محسن، ۱۳۲۴ - توشیحگر
شناسه افزوده: سلم آبادی، حسن، ۱۳۶۳ - گردآورنده
شناسه افزوده: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)
شناسه افزوده: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج). مرکز تخصصی امامت
و مهدویت
رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ق ۴۲۲۲۰۸۰ / BP۲۷۰
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۷۷۴
شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۶۵۹۷

نام کتاب: شرح دعای سلامتی امام زمان عَلَيْهِ السَّلَامُ
مؤلف: محسن قرائتی
به کوشش: حسن سلم آبادی
طراح گرافیک: محمد حسین مؤیدی
نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۳۹۵
شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

مقدمه

ارزش و اعتبار انسان به دعاست. خداوند می فرماید: «قُلْ مَا يَعْجَبُوا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ»؛ بگو: اگر دعای شما نباشد، پروردگرم هیچ اعتنایی به شما نمی کند.

دعا در روایات، هم سنگ نماز، ستون دین^۱، عبادت^۲ و بلکه بزرگ ترین عبادت^۳، نور زمین و آسمان^۴ و نیز کلید پیروزی و رستگاری^۵، سلاح مؤمن^۶ و نافذتر از نیزه^۷ بیان شده است.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ»؛ مغز عبادت، دعاست؛ یعنی روح عبادت، دعاست. امیرالمؤمنین

۱. فرقان، آیه ۷۷.

۲. الکافی، ج ۲، ص ۴۶۸.

۳. همان، ص ۴۶۷.

۴. مجمع البیان، ج ۸، ص ۴۵۱.

۵. الکافی، ج ۲، ص ۴۶۸.

۶. بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۳۴۱؛ ج ۹۳، ص ۳۰۰.

۷. مکارم الأخلاق، ج ۲، ص ۸.

۸. همان، ج ۲، ص ۱۲.

۹. إرشاد القلوب، ج ۱، ص ۱۴۸.

علی علیه السلام فرمودند: «الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ الرَّحْمَةِ وَمِصْبَاحُ الظُّلْمَةِ»؛ دعا، کلید رحمت و چراغ تاریکی هاست.

همان گونه که روایت شده: «الصَّلَاةُ عَمُودُ الدِّينِ»^۱، در حدیث دیگری نیز آمده است: «الدُّعَاءُ عَمُودُ الدِّينِ»؛ دعا، ستون دین است. امیرالمؤمنین علیه السلام می فرمایند: «أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْأَرْضِ الدُّعَاءُ»؛ محبوب ترین کارها نزد خدا در زمین، دعاست.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «إِنَّ أَعْجَزَ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ الدُّعَاءِ»؛ ناتوان ترین مردم کسی است که از دعا عاجز باشد. و امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْزِلَةً لَا تُنَالُ إِلَّا بِمَسْأَلَةٍ»؛ همانا در پیشگاه خداوند، مقام و منزلتی وجود دارد که جز با دعا و نیایش به دست نمی آید.

ایشان در روایت دیگری فرمودند:

إِنَّ الدُّعَاءَ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَ قَدْ نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ وَ قَدْ أُبْرِمَ إِبْرَامًا؛ دعا، قضایی را که از آسمان نازل شده باشد، برمی گرداند؛ اگرچه آن قضا، محکم و مبرم شده باشد.

یعنی اگر چیزی برای انسان مقدر شده باشد، با دعا می شود آن را عوض کرد؛ اگرچه محکم و استوار شده باشد.

۱. بحار الأنوار، ج ۹۰، ص ۳۰۰.

۲. المحاسن، ج ۱، ص ۴۴.

۳. الکافی، ج ۲، ص ۴۶۸.

۴. همان، ص ۴۶۷.

۵. أمالی (مفید)، ص ۳۱۷.

۶. الکافی، ج ۲، ص ۴۶۶.

۷. همان، ص ۴۶۹.

از مسائل مهمی که جزو نیازهای انسان به شمار می‌آید، دعا و نیایش است. دعا مثل خداجویی، از فطرت و ضمیر آدمی نشئت می‌گیرد. وقتی سیر و سیاحتی در این کرهٔ خاکی می‌کنیم و با ملت‌ها و ادیان گوناگون و سنن و رسوم متفاوت آن‌ها روبه‌رو می‌شویم، می‌بینیم که هر کدام برای خود، اوراد، اذکار و دعاهاى مخصوصی دارند و هیچ جای دنیا را نمی‌یابیم که مردمش از دعا جدا و بی‌نیاز باشند؛ حتی آن‌هایی که بت می‌پرستند هم در معابدشان به خاک می‌افتند و دعا می‌خوانند.

شیخ جواهر طنطاوی، صاحب تفسیر معروف *طنطاوی*، از علمای بزرگ مصر است. او در اواخر عمرش با صحیفهٔ سجادیه آشنا می‌شود و پس از آشنایی با این کتاب ارزشمند، نامه‌ای به آیت‌الله مرعشی نجفی رحمته الله علیه می‌نویسد که جداً خواندنی است. او در قسمتی از آن نامه می‌نگارد:

این از بدبختی من بوده که تا امروز به این اثر جاودانه‌ای که از زبان اهل بیت علیهم السلام صادر شده است، توجه نکرده‌ام! من هرچه در این کتاب دقت می‌کنم، آن را بالاتر از کلام مخلوق و پایین‌تر از کلام خالق می‌بینم.^۱

دعای عرفه، دعای کمیل، دعای ندبه، مناجات شعبانیه و باقی ادعیه، حقایقی هستند که اگر بتوانیم با آن‌ها انس پیدا کرده و لذت خواندن آن‌ها را درک کنیم و سپس به دیگران

۱. جریان این نامه‌نگاری در صحیفهٔ سجادیه با مقدمهٔ آیت‌الله مرعشی ذکر شده است.

منتقل کنیم، در رفع مهوریت و مظلومیت اهل بیت علیهم السلام کار بزرگی انجام داده‌ایم.

آیت‌الله مروی نقل می‌کند:

عصرِ روزی که حجاج ایرانی را در عربستان کشتند، حکومت عربستان با دکتر «عَدِّ مِرْدَاشِ العُقَیْرِی» تماس گرفت. او نویسنده‌ای معروف و از حقوق‌دان‌های درجهٔ یک جهان عرب و مشاور حقوقی حُسنی مبارک بود و پطرس غالی نیز از او دعوت کرده بود به عنوان مشاور حقوقی، به سازمان ملل برود. در تماسی که با او گرفتند، گفتند: «سریع به عربستان بیا که اگر ایران از این جریان به مجامع بین‌المللی شکایت کرد، شما به عنوان مشاور حقوقی ملک فهد بتوانی از نظر حقوقی این کشتار را توجیه کنی و این قضیه را قانونی جلوه دهی!» دکتر عَدِّ مِرْدَاشِ روز قبل از عرفه به عربستان می‌رود، مُحرَم می‌شود و در عرفات در خیمهٔ رؤسای وهابیت مستقر می‌شود. آن‌ها برای او توجیه می‌آورند که: «ایرانی‌ها مشرک و مرتدند و می‌خواستند خانهٔ خدا را خراب کنند؛ ما هم آن‌ها را کشتیم. حالا شما جریان حقوقی‌اش را درست کن!» عصر عرفه، دکتر به دو - سه نفر از همراهانش که از حکومت سعودی بودند، می‌گوید: «مرا سمت چادر ایرانی‌ها ببرید تا ببینم آن‌ها چه کار می‌کنند!» به طرف چادر ایرانی‌ها می‌آید و می‌بیند صدای ضجه و گریه بلند است و دعایی می‌خوانند. می‌خکوب می‌شود. کنار یکی از چادرها می‌نشیند و گوش می‌دهد. هرچه اطرافیان می‌گویند برویم، قبول نمی‌کند و تا آخرِ دعا همان جا می‌نشیند. بعداً

متوجه می‌شود که ایرانی‌ها دعای عرفه امام حسین علیه السلام را قرائت می‌کنند؛ دعایی که امام با قرائت آن، با خدا راز و نیاز کرده است. با خود می‌گوید: «این‌ها مشرکند؟ این‌هایی که این حقایق بلند را دارند که من در طول عمرم نشنیده بودم، چگونه مشرکند؟!» او وقتی به مصر برمی‌گردد، تحقیقاتی درباره تشیع می‌کند و سرانجام شیعه می‌شود. چند کتاب از ایشان منتشر شده که در یکی از آن‌ها، مفصل توضیح داده که چطور شیعه شده است.^۱

دعا، آثار بسیار شگرفی بر زندگی انسان و روح و روان او دارد. دعا، انسان را به خدا نزدیک می‌کند، او را بنده خدا می‌کند، به او امید و تحرک می‌دهد و رابطه انسان با خدا را مستحکم و قوی می‌گرداند.

بنابراین، دعا جزو مسائل فطری ماست و نمک‌شناسی است که انسان فقط در مواقع گرفتاری و هجوم مشکلات، به درگاه الهی التجا و انابه کند و همین که حاجتش برآورده شد و به مرادش رسید، دست از دعا و نیایش بردارد و از آن بدتر، گاهی ناسپاسی و طغیان کند:

«وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَلَهُ نِعْمَةٌ مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ»^۲؛ چون انسان را سختی رسد، پروردگار خویش را بخواند و به سوی او بازگردد، و چون خدا نعمتی از جانب خویش به او دهد، آن سختی را - که سابقاً

۱. این سخنان در پایان درس *کفایة الاصول*، جلد اول، جلسه ۳۷ ایراد شده است.
۲. ژمر، آیه ۸.

خدا را برای رفع آن می‌خواند - فراموش کند. به راستی، راز و رمز فضیلت دعا و تأکید آن در آیات و روایات در چیست؟ نیایش چه ضرورتی دارد و چرا انسان باید دعا کند؟

دعا، نوعی ارتباط با خالق و درخواست از او و ابراز نیاز به درگاه اوست؛ چنان‌که پروردگار در قرآن کریم می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»؛ ای مردم! شما به خدا نیازمندید، و خداست که بی‌نیاز ستوده است. و در آیه‌ای دیگر می‌فرماید: «وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ»^۲؛ خداوند، بی‌نیاز [مطلق] است و شما بیید که نیازمندید.

انسانی که این حقیقت (فقر محض) را درک کند و خود را محدود و سرتا پا نیاز ببیند، و از سوی دیگر بفهمد پروردگارش، بی‌همتا، بخشنده، مهربان و غنی است، به ضرورت دعا پی می‌برد و با افتخار و سربلندی، دست نیاز به آستان کبریایی او بلند می‌کند. او از ذات بی‌همتای الهی مدد می‌طلبد و این مسئله را برای خود و هم‌نوعانش ضروری می‌داند. حضرت علی علیه السلام فرمودند: «أَعْلَمُ النَّاسُ بِاللَّهِ أَكْثَرُهُمْ لَهُ مَسْأَلَةٌ»^۳؛ خداشناس‌ترین مردم، پردرخواست‌ترین آن‌هاست؛ به عبارت دیگر، آن کس که بیش‌تر از همه دعا می‌کند، بیش از دیگران خدا را می‌شناسد.

امامان علیهم السلام که به این حقیقت، معرفت کامل داشته و

۱. فاطر، آیه ۱۵.
۲. محمد، آیه ۳۸.
۳. غرر الحکم، ص ۱۹۲.

عجز و فقر خود را بیش تر احساس می کردند، از همه انسان ها بیش تر دعا می کردند. آنان با بی نیازی از مردم و آنچه در دست آنان است، خود را فقیر محض درگاه الهی معرفی می کردند. امام حسین علیه السلام در دعای عرفه، خود را این گونه معرفی می فرماید:

إلهي أنا الفقير في غنای فكيف لا أكون فقيراً في فقری!؛ خدایا! من در حال بی نیازی، فقیرم؛ پس چگونه در حال فقر، نیازمند و فقیر نباشم!؟

بنابراین، هر کس این ضرورت را احساس نکند و پندارد که از خدا بی نیاز است، قطعاً در برهوت طغیان سقوط می کند. خداوند متعال که خالق همه موجودات است و کاملاً به نظام وجودی انسان آگاهی دارد، در این باره می فرماید:

«كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظِرٌ»؛ «حقاً که انسان سرکشی می کند، همین که خود را بی نیاز پندارد.

آری، دعا از عبادت های عظیم به شمار می رود و آثار فراوانی دارد. و دعا به ساحت مقدس امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف که ولی نعمت ما و واسطه فیض الهی است، اهمیت ویژه ای دارد؛ چراکه:

- دعا کردن، راهی است برای آن که امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشريف را یاد کنیم و با آن عزیز، ارتباط روحی و معنوی بگیریم. این ارتباط، ثمرات بسیاری برای رشد و کمال روحی ما دارد.

۱. بحار الأنوار، ج ۹۵، ص ۲۲۴.
۲. علق، آیات ۶-۷.

- دعا کردن برای امام، نوعی عرض ارادت و محبت به اوست و قطعاً از سوی آن امام کریم، بی پاسخ نخواهد ماند و ایشان، دعاکننده را مورد لطف و عنایت خاص خود قرار خواهد داد.

- دعا کردن برای امام، یعنی آن وجود عزیز را بر بسیاری از موجودات و پدیده ها مقدم دانستن، و وجود و نقش او را مدنظر قرار دادن. این موضوع، سبب بیشتر شدن محبت آن بزرگوار در دل ها و جان ها می گردد.

چه زیباست که بهترین حالات خودمان را به بهترین فرد اختصاص دهیم! دعا، بهترین حالت انسان است و باید به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف، بهترین مخلوق خداوند متعال، اختصاص یابد.

در این میان، دعای سلامتی آن حضرت، جایگاه والایی دارد. علما و محدثان بزرگ شیعه، از قرن های گذشته تا کنون، این دعای شریف را در متون اولیه و کتب معتبر، به مناسبت اعمال شب بیست و سوم ماه مبارک رمضان ثبت و ضبط کرده اند. از جمله علمایی که به ذکر این دعا پرداخته اند می توان به: ثقة الاسلام محمد بن یعقوب اسحاق کلینی رحمته الله (م. قرن چهارم قمری) در کتاب ارزش مند الکافی، شیخ الطائفة محمد بن حسن طوسی رحمته الله (م. قرن پنجم قمری) در دو کتاب ارزش مند تهذیب الأحکام و مصباح المتعجد و سلاح المتعبد، محمد بن جعفر مشهدی حائری رحمته الله (م. قرن ششم قمری) در کتاب ارزش مند المنار الکبیر، علی بن موسی

بن طاووس حلی رحمته الله (م. قرن هفتم قمری) در دو کتاب الإقبال بالأعمال الحسنة فيما يعمل مرة في السنة و فلاح السائل، شیخ تقی الدین ابراهیم کفعمی رحمته الله (م. قرن دهم قمری) در جنة الأمان الواقعیة و جنة الإیمان الباقیة (مشهور به مصباح و البلد الأمين و شیخ جلیل، حسن بن سلیمان حلی رحمته الله (م. قرن نهم هجری) در کتاب مختصر بصائر الدرجات اشاره کرد.^۱ با توجه به منابع یادشده، ارزش و اهمیت این دعا کاملاً روشن می‌نماید.

بررسی مقدمه دعا

۱. البته علمای دیگری نیز این دعا را نقل فرموده‌اند؛ مانند: علامه مجلسی در بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۳۴۹؛ محدث نوری در مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۴۸۳ و نجم الثاقب، ص ۷۵۷؛ محدث قمی در مفاتیح الجنان و سفینة البحار و ...

در آغاز این دعا آمده است:

تُكْرَرُ [كَثْرًا] فِي لَيْلَةِ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ هَذَا الدُّعَاءَ سَاجِدًا وَقَائِمًا وَقَاعِدًا وَعَلَى كُلِّ حَالٍ وَفِي الشَّهْرِ كُلِّهِ وَكَيْفَ أَمْكَنَكَ وَمَتَى حَضَرَكَ مِنْ دَهْرِكَ تَقُولُ بَعْدَ تَحْمِيدِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَالصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ...؛ این دعا را در شب بیست و سوم ماه رمضان، در حال سجده، ایستاده، نشسته و در همه حال و بلکه در همه این ماه و هرگونه که برایت ممکن است و تا زمانی که زنده هستی، تکرار کن. بعد از تمجید خداوند متعال و صلوات بر پیامبر ص بگو....

از این مقدمه نتیجه می‌گیریم:

۱. تکرار دعا، مطلوب است و یکی از ابزار ارتباط مؤثر خلق با خالق به شمار می‌آید (تُكْرَرُ).

۲. از شرایط مقدماتی دعا، تمجید و تکریم پروردگار متعال، و درود و سلام بر آخرین پیامبر ص و اهل بیت اوست. شایسته است برای خواندن این دعا نیز ابتدا تحمید و تمجید کرد (تَقُولُ بَعْدَ تَحْمِيدِ اللَّهِ).

۳. در بهترین ماه و شب سال (ماه رمضان و شب قدر) و بلکه در همه حال، باید برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه دعا کرد، چراکه او واسطه فیض و سبب اتصال زمین و آسمان است (فِي لَيْلَةِ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ... وَمَتَى حَضَرَكَ مِنْ دَهْرِكَ).

رورد این دعا در شب قدر، اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا پیامبر ص و اهل بیت % بر احیای شب قدر و سپری کردن آن با دعا و نماز و قرآن، بسیار سفارش کرده‌اند. در حدیثی

طولانی از پیامبر اکرم ص آمده است:

حضرت موسی ع به خدا عرض کرد: «خدایا! مقام قربت را خواهانم.» پاسخ آمد: «قُرْبِي لِمَنْ اسْتَيْقَظَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ؛ قُرْب من، برای کسی است که در شب قدر بیدار ماند. عرضه داشت: «پروردگارا! رحمتت را خواستارم.» پاسخ آمد: «رَحْمَتِي لِمَنْ رَحِمَ الْمَسَاكِينَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ؛ رحمت من در ترحم بر مساکین در شب قدر است. گفت: «خدایا! جواز عبور از صراط می‌خواهم.» پاسخ آمد: «ذَلِكَ لِمَنْ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ لَيْلَةَ الْقَدْرِ؛ رمز عبور از صراط، صدقه دادن در شب قدر است. عرض کرد: «خدایا! بهشت و نعمت‌های آن را می‌طلبم.» پاسخ آمد: «ذَلِكَ لِمَنْ سَبَّحَ تَسْبِيحَهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ؛ دست‌یابی به آن، در گرو تسبیح گفتن در شب قدر است. عرضه داشت: «پروردگارا! خواهان نجات از آتش دوزخم.» پاسخ آمد: «ذَلِكَ لِمَنْ اسْتَغْفَرَ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ؛ رمز نجات از دوزخ، استغفار در شب قدر است. در پایان گفت: «خدایا! رضای تو را می‌طلبم.» پاسخ آمد: «رِضَائِي لِمَنْ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ؛ کسی مشمول رضای من است که در شب قدر نماز بگزارد».

شاید رمز تقارن شبِ تقدیر بشری با شبِ نزول قرآن در آن باشد که سرنوشت بشر وابسته به قرآن است؛ اگر انسان پیرو قرآن باشد، سعادت مند و رستگار خواهد شد و اگر دور از قرآن باشد، شقاوت و بدبختی برای او رقم خواهد خورد.

و چه زیباست اگر در شب نزول قرآن صامت، با دعا برای

قرآن ناطق، بر بهره خود بیفزاییم، چراکه در روایات آمده است: «انجام کار نیک در شب قدر، بهتر از انجام آن در هزار ماه بدون شب قدر است.»^۱ و چه کار نیکی بهتر از دعا برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف؟!

در شب قدر، سرنوشت همه انسان‌ها به محضرو امضای امام می‌رسد؛ پس شایسته است که انسان مؤمن، دعاهایش را به او اختصاص دهد، زیرا او صاحب شب قدر است.

سید بن طاووس پیش از ذکر این دعا می‌گوید:

از وظایف هر شب روزه‌دار، آن است که ابتدا دعایش را با ذکر کسی آغاز کند که نایب خدا در میان بندگان و قیّم روزه‌گیران است و اعمالش را نیز به ذکر او ختم کند.^۲

آیت‌الله صافی نیز می‌نویسد: «از جمله وظایف مهم شب قدر، تجدید عهد با ولی امر و خواندن این دعاست.»^۳

آنچه حایز اهمیت است، آن است که سفارش شده در میان اعمال فراوان شب قدر، این دعا در حالات گوناگون، یعنی در قیام، قعود و... خوانده شود؛ دعایی که در حق امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و واسطه همه فیض‌های جهان است. یعنی خدا را در بهترین شب، برای بهترین فرد و با بهترین عمل بخوانیم. از دقت در سوره «قدر» می‌آموزیم که: اولاً، زمان‌ها یکسان نیستند، بلکه بعضی زمان‌ها بر بعضی دیگر برتری دارد؛ و

ثانیاً، برای امور مقدس، زمان مقدس انتخاب کنیم: «لَيْلَةٌ

۱. اصول کافی، ج ۴، ص ۱۵۸.

۲. اقبال الأعمال، ج ۱، ص ۱۹۱.

۳. ماه مبارک رمضان، مکتب عالی اخلاق و تربیت، ص ۲۴.

الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ».

۴. ذکر این دعا در اعمال شب بیست و سوم هم اهمیت دارد. کسی از پیامبر ص پرسید: «منزل ما از مدینه دور است. یک شب را به عنوان شب قدر معین فرمایید تا برای احیای آن، به شهر بیاییم!» حضرت فرمود: «شب بیست و سوم به مدینه بیا.»^۱

امام صادق ع نیز در یکی از سال‌ها، در شب بیست و سوم ماه رمضان بیمار بودند؛ با این حال، از اطرفیان خواستند که ایشان را به مسجد ببرند.^۲ هم‌چنین حضرت فاطمه ع در این شب با پاشیدن آب به صورت بچه‌ها، مانع خوابیدن آن‌ها می‌شدند.^۳

در روایات آمده است: «پیامبر ص در دهه آخر ماه رمضان، بستر خوابشان را جمع می‌کردند و آن ده شب را احیا می‌داشتند.»^۴ البته در این حدیث، لفظ «شب» آمده که روشن می‌سازد، شب جایگاه ویژه‌ای در مسائل معنوی دارد. در این جا به چند مورد اشاره می‌کنیم تا قدر شب‌های عمرمان را بیشتر و بهتر بدانیم و آن را به غفلت نگذرانیم:

- خداوند برای اهدای تورات، حضرت موسی ع را به مناجات شبانه فرا خواند: «أَرْبَعِينَ لَيْلَةً».^۵

۱. وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۳۰۷.

۲. بحار الأنوار، ج ۹۵، ص ۱۶۹.

۳. همان، ج ۹۴، ص ۱۰.

۴. مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۲۸۷.

۵. بقره، آیه ۵۱.

- قرآن، زمان مناسب برای استغفار را هنگام سحر معرفی می‌کند: «وَبِالْأَشْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ»^۱.

- عروج پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به آسمان، به هنگام شب بود: «أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ»^۲.

- پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مأمور بود که مناجات و عبادات شبانه داشته باشد: «وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ»^۳؛ «فُمِ اللَّيْلُ إِلَّا قَلِيلًا»^۴.

- خداوند، عابدان در شب را ستایش می‌کند: «يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ»^۵؛ و به تسبیح در شب سفارش می‌فرماید: «وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا»^۶.

- خداوند در قرآن، به زمان طلوع فجر و هنگام عصر، يك بار سوگند یاد کرده است، ولی به زمان سحر، سه بار: «وَاللَّيْلِ إِذَا عَمَسَ»^۷؛ «وَاللَّيْلِ إِذَا دُبِرَ»^۸؛ «وَاللَّيْلِ إِذَا يَسِرَ»^۹.

۵. دعا کردن برای ولی نعمت و امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف ساعت خاصی ندارد، بلکه باید تمام لحظات را با یاد او سپری کرد (وَمَتَى حَضَرَكَ مِنْ دَهْرِكَ).

تکرار این دعا در هر شبانه روز و در نمازها، شایسته و

۱. ذاریات، آیه ۱۸.

۲. اسراء، آیه ۱.

۳. اسراء، آیه ۷۹.

۴. مزمل، آیه ۲.

۵. آل عمران، آیه ۱۱۳.

۶. انسان، آیه ۲۶.

۷. تکویر، آیه ۱۷.

۸. مدثر، آیه ۳۳.

۹. فجر، آیه ۴.

مناسب است. دعا کردن برای امام نباید موسمی باشد؛ نباید هر وقت گرفتار شدیم، یاد خدا و خلیفه او بیفتیم. ما هر وقت گرفتار می‌شویم، می‌گوییم «یا الله»؛ وقتی مریض می‌شویم، وقتی زنی به اتاق زایمان می‌رود، «یا الله» می‌گوییم. پدرها و مادرها وقتی نوبت کنکور بچه‌ها می‌رسد، «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَي مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ» می‌گویند. ای کاش یکی از آن صلوات‌ها را قبلاً می‌فرستادیم!

قرآن از ما انتقاد می‌کند که چرا هر وقت گیر می‌کنیم، او را صدا می‌زنیم: «فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوْا اللَّهَ». همین که کشتی می‌خواهد غرق بشود، خدا را صدا می‌زنند، اما «فَلَمَّا نَجَّاهُمْ»، وقتی نجات پیدا می‌کنند، خدا را فراموش می‌کنند! «یاد موسمی» مورد انتقاد است.

فرعون هم وقتی دید دارد غرق می‌شود، گفت: «تُبْتُ الْآنَ»؛ خدایا! من الآن توبه کردم. اما خدا می‌فرماید: «وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ». آن‌هایی که دم مرگ می‌گویند «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ»، توبه آن‌ها قبول نخواهد شد. توبه دقیقه آخر، فایده‌ای ندارد.

ما هم وقتی یاد امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف می‌افتیم که گرفتار شویم؛ اما باید همیشه به یادش باشیم، هر روز برایش صدقه بدهیم و برای سلامتی‌اش دعا کنیم. باید توی خانه‌هایمان دست‌کم يك کتاب درباره امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف برای هر گروه سنی داشته باشیم تا بیشتر با حضرت آشنا شویم، خودمان

۱. عنکبوت، آیه ۶۵.

۲. نساء، آیه ۱۸.

را برای رساندن به صف یاران آن امام آماده کنیم، با ادعیه مهدوی اُنس بگیریم، «زیارت آل یاسین» بخوانیم، در قنوت یا در تعقیبات نماز «اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيَّكَ» بخوانیم، صلوات را همراه با «عَجِّلْ فَرَجَهُمْ» بفرستیم و همیشه به یاد حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف باشیم.

برخی مقیدند در همه نمازهایشان با این دعا، برای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف دعا کنند. درباره آیت الله بهاءالدینی رحمته الله نوشته اند:

ایشان در قنوت نمازهایشان، دعاهاى مرسوم را می خواندند؛ تا این که نوع دعا، کلمات و عبارات ایشان تغییر کرد و هرگاه دست های خود را مقابل صورت می گرفتند، برای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف این گونه دعا می کردند: «اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيَّكَ...». در فرصت مناسبی، علت تغییر دعا را از ایشان پرسیدند. معظم له در جمله ای کوتاه فرمودند: «حضرت پیغام دادند در قنوت، به من دعا کنید.»^۱

شرح عبارات دعا

۱. آیت بصیرت، ص ۱۰۷.

اللَّهُمَّ

در ابتدای دعا، از خدا با لفظ «اللَّهُمَّ» مدد می‌گیریم. «اللَّهُمَّ» در اصل «یا الله» است و ندا به حساب می‌آید. «الله» لفظ خاصّ خداست و همه صفات او را در بر می‌گیرد. آغاز هر کاری با یاد و نام پروردگار متعال، آثار و برکات فراوانی دارد. وقتی دعاکننده، اول، نام خدا را می‌گوید، نشان می‌دهد ذات بی‌همتای الهی را مسبب تمام امور می‌داند و تنها از او استعانت می‌جوید.

اولین دستوری هم که پیامبر صلی الله علیه و آله از جانب خداوند دریافت کرد، این بود که پیام و سخنش را با نام خدا شروع کند: «اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ»؛ بخوان به نام پروردگارت که آفرید!

باید یاد گرفت که در شروع کارها فقط نام خدا را به زبان آورد و در کنار نام خدا، نام دیگری را شریک نساخت. شهید مطهری رحمته الله در این باره، ذیل تفسیر سوره «اعلی» چنین نوشته است: «شروع کردن با نام غیرخدا، کفر، و با نام خدا و غیرخدا، شرک است؛ بلکه توحید در شروع کارها با نام خداست.»^۲ چنان‌که فرمود: «سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى»^۳؛ نام پروردگار بلندمرتبه‌ات را منزه دار! و «تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي

الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ»؛ پروردگار تو که صاحب عزت و کرامت است، نامش بابرکت است.

با توجه به آیات قرآن روشن می‌شود که یادآوری نام خدا، منحصر در گفتن و خواندن نیست، بلکه در مسائلی هم چون ذبح و شکار نیز باید نام خدا را بر زبان جاری ساخت تا آن طعام برای پرورش جسم، مناسب و حلال شود و اگر کسی عمداً نام خدا را بر زبان جاری نکند، آن غذا حرام می‌شود.^۲ برای مثال در قرآن آمده است: «فَكُلُوا مِمَّا ذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ»^۳؛ پس شما ای مؤمنان! اگر به آیات خدا ایمان دارید، از آنچه نام خدا بر آن یاد شد بخورید؛ و یا: «وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ»^۴؛ و از آنچه نام خدا بر آن برده نشده، نخورید.

همان‌گونه که یادآوری نام خدا بر غذای جسم مهم است، ذکر نام خدا در دعا - که غذای روح است - نیز اهمیت بسیاری دارد. دعاکننده با گفتن «اللَّهُمَّ» در آغاز دعا، احساس نیاز و فقر خود را به خدا ابراز می‌کند. شروع دعا به این سبک، بسیار زیباست. خداوند متعال در قرآن می‌فرماید:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»^۵؛ ای

۱. الرحمن، آیه ۷۸.

۲. رساله امام خمینی رحمته الله، مسئله ۲۵۹۴.

۳. انعام، آیه ۱۱۸.

۴. انعام، آیه ۱۲۱.

۵. فاطر، آیه ۱۵.

۱. علق، آیه ۱.

۲. قرآن و تبلیغ، ص ۱۰۲.

۳. اعلی، آیه ۱.

مردم! این شماست که به خداوند نیاز دارید و [تنها] خداوند، بی‌نیاز و ستوده است.

بنابراین، شروع با نام خدا در هر کاری شایسته است و از آن جا که مؤثر واقعی در هر کاری، خداست و توفیق در هر عملی، بستگی تمام به خواست او دارد، باید همه کارها را با نام او آغاز کرد تا بدین ترتیب، پشتوانه الهی و تأثیری مثبت پیدا کند.

باید دانست که دعوت خدا از مردم، به خاطر نیاز او به مردم نیست؛ همان‌گونه که اگر بگویم مردم خانه‌های خود را رو به خورشید بسازند، این دعوت، نشانه نیاز خورشید به ما نیست، بلکه نشانه نیاز ما به نور است. یکی از راه‌های مبارزه با غرور و تکبر، دعوت انسان به درگاه خداست تا انسان به ضعف و جهل و فقر و نیاز خود پی ببرد.

کُنْ

«کُنْ» فعل امر از باب «كَانَ يَكُونُ» و به معنای «باش» است. این کلمه بیان‌گر درخواست ما از خدای متعال است؛ یعنی از خداوند متعال می‌خواهیم که باشد. چه باشد؟ برای که باشد؟ فقرات بعدی بدان اشاره می‌کند: «وَلِيّاً وَ حَافِظاً...». این عبارات، خبر فعل «کُنْ» است و درخواست‌های دعاکننده را شامل می‌شود. این شش کلمه و درخواست، همه یک حقیقت را دنبال می‌کنند و آن طلب سلامتی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف و عنایت خدا به ایشان است. این

نوع درخواست به دلیل آن است که خداوند متعال، غنی مطلق است و با هر که باشد، او را بی‌نیاز می‌کند.

خواندن خدا و خواستن از او با این‌گونه الفاظ و به این سبک، در دعاهای دیگر نیز وارد شده است. این‌گونه درخواست در دعاهای دیگر، هم در حق خود و هم در حق دیگران، به خصوص در حق ولی زمان وجود دارد که به نمونه‌هایی از آن اشاره می‌کنیم:

الف) در حق خود مانند:

اللَّهُمَّ كُنْ لِي جَاراً مِنْ كُلِّ جَبَّارٍ عَنَيْدٍ؛ خدایا! در برخورد با هر دشمن ستم‌گری همراه من باش.

ب) در حق دیگران مانند:

اللَّهُمَّ كُنِ الطَّالِبَ لَهَا مِمَّنْ ظَلَمَهَا وَ اسْتَحَفَّ بِحَقِّهَا؛ پروردگارا! طالب حق او (حضرت زهرا عليها السلام) باش، از کسانی که به او ظلم کردند و حقش را سبک شمردند.

ج) در حق صاحب‌الزمان عجل الله تعالی فرجه الشريف مانند:

اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيَّتِكَ فِي خَلْقِكَ وَلِيّاً؛ پروردگارا! خلیفه خود را سرپرست باش.

به راستی چرا برای امام از خداوند متعال این‌گونه درخواست می‌شود؟ به عبارت دیگر، خدای متعال که ولی و حافظ اوست؛ پس چرا باید دعا کنیم!؟

این دعا، درخواست نزول انواع خیرات و برکات (ولایت،

۱. الکافی، ج ۴، ص ۲۸۴.

۲. مصباح‌المتجهج، ص ۳۹۹.

۳. بحار‌الانوار، ج ۸۶، ص ۳۴۰.

لَوَلِيَّكَ

«ولیی» در اصطلاح به معنای سرپرست، و در لغت به معنای دو چیزی است که آن چنان به هم نزدیکند که هیچ فاصله‌ای بین آن‌ها نیست؛ لذا خداوند، ولی مؤمنان است و آن‌ها هم ولی خدایند؛ همان‌طور که در آیات قرآن کریم می‌خوانیم: «اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا»^۱ و «أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ...»^۲.

«لام» در «لَوَلِيَّكَ» لام اختصاص خوانده می‌شود و حرف «کاف» در این کلمه نیز به خداوند متعال اشاره دارد. پس «ولیی» یعنی: آن آقا و سرپرستی که توفیق دادی و منصوب کردی؛ به عبارت دیگر، ولایت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از جانب خداست و خدای متعال، آن حضرت را به امامت منصوب کردند.

این «ولیی»، همان شخصی است که اطاعتش در آیه اولوالأمر واجب شمرده شده است:

«أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ»^۳؛ اطاعت کنید

خدا را و اطاعت کنید پیامبر (خدا) و پیشوایان (معصوم) خود را.

معصومان عليهم السلام هم خود و هم جانشینان خود را با این کلمه

معرفی کرده‌اند؛ مثلاً امام رضا عليه السلام در دعا برای فرزندش امام

۱. بقره، آیه ۲۵۷.

۲. یونس، آیه ۶۲. و چه زیباست که امام صادق عليه السلام با استناد به این آیه شریفه می‌فرماید: «خوشا به حال پیروان امام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف که در غیبتش منتظر ظهور، و به هنگام ظهورش، مطیع فرمان اویند! آن‌ها اولیای خدا هستند؛ نه ترسی دارند و نه غمی»؛ کمال الدین، ج ۲، ص ۱۷۶.

۳. نساء، آیه ۵۹.

حفاظت، نصرت و...) بر حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف است و یکی از حکمت‌های این درخواست، آن است که این دعاها شامل خود ما نیز می‌شود، زیرا:

۱. دعا برای نزول برکات بر آن حضرت، درخواست افاضه به ما از طریق ایشان است؛ یعنی وقتی حضرت سالم و پابرجا باشد، همه هستی، سالم و ثابت است، چراکه ایشان واسطه فیضند.

۲. دعا برای حضرت، موجب دعای حضرت برای نزول همان برکات بر ماست. آیا می‌شود شما برای حضرت دعا کنید و خودتان بی بهره بمانید؟ هرگز!

در حقیقت، اگرچه حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بهترین خلقی خداوند متعال و در بالاترین مراتب وجود است، ولی ادب دعا اقتضا می‌کند که بهترین چیزها را برای بهترین فرد هستی بخواهیم و به جهت رعایت این نکته و سایر آداب دعا، تنها خواسته ما متوجه یوسف زهراست.

مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف عرضه می‌دارد: «اللَّهُمَّ ادْفَعْ عَن وَّلِيَّتِكَ...»^۱.

ولایت بین امام و خداوند متعال، دوسویه است؛ امام با خدا قرب، پیوند و اتصال دارد و از او تأثیر و تأثر می‌پذیرد. خدا هم ولیّ و نزدیک امام است، اما در پی این قرب، تنها تأثیر می‌گذارد و تأثیر پذیر نیست.

الْحُجَّةُ بْنُ الْحَسَنِ عجل الله تعالی فرجه الشریف

«حجّه» به معنای دلیل و برهان است. این واژه در چند جای قرآن کریم به کار رفته^۱ و در لسان قرآن عبارت است از: هر چیزی که خداوند متعال به وسیله آن، بر بندگان خویش احتجاج کند، عقاب و ثواب خود را با آن تحکیم بخشد و راه هرگونه عذر و بهانه را به واسطه آن کاملاً ببندد.

حجت و دلیل نزد خداوند بسیار مهم است؛ از این جهت در دستگاه آفرینش الهی، هیچ‌گاه انسان‌ها بدون حجت و دلیل رها نشده‌اند. بارزترین این حجت‌ها، انبیا و امامان٪ هستند. قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

«رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِيَتْلَىٰ كُفُورًا لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ»^۲؛ ما پیغمبران را بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده قرار دادیم تا برای مردم در پیشگاه خداوند [برای کوتاهی و قصورشان] حجتی نباشد.

در روایات بسیاری آمده است: خداوند متعال هیچ‌گاه زمین را از حجت خود (پیامبر یا امام معصوم) خالی نمی‌گذارد؛ هرچند در پس پرده غیبت باشد و دیدگان مردم، او را نبینند. در برخی اخبار آمده است: «اگر به فرض، تنها دو نفر روی زمین باشند، یکی از آن دو حتماً امام دیگری است»^۳. لذا امام، حجت الهی است و به همین دلیل، در

۱. نساء، آیه ۱۶۵؛ مائده، آیه ۱۴۹.

۲. نساء، آیه ۱۶۵.

۳. اصول کافی، ج ۱، ص ۲۵۳.

۱. مصباح‌المتجهّد، ص ۴۰۹.

«دعای معرفت» عرضه می‌داریم:

اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي حُجَّتَكَ فَإِن لَّمْ تُعَرِّفْنِي حُجَّتَكَ ضَلَلْتُ عَنْ دِينِي؛ پروردگارا! حجتت را به من معرفی فرما، چراکه اگر حجت تو را نشناسم، در دینم گمراه می‌شوم.

لفظ شریف «حجّه» از القاب خاصه امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف هم هست. هنگامی که «حجّه» یا «حجّه الله» گفته می‌شود، ذهن‌ها و فکرها به یاد آخرین حجت الهی منصرف می‌گردد. در بسیاری از ادعیه، زیارات و روایات نیز با همین لقب نورانی از آن حضرت یاد می‌شود. نقش انگشتی ایشان هم «أنا حجّة الله»، و به روایت دیگری «أنا حجّة الله و خالصته»^۱ است.

آری! او حجت الهی و آخرین حجت پروردگار عالمیان و فرزند یازدهمین پیشوای برحق، امام حسن عسکری عجل الله تعالی فرجه الشریف است. این مولود گرامی، در سحرگاه نیمه شعبان سال ۲۵۵ قمری پا به عرصه وجود گذاشت و جهان را با نور خود منور کرد. حکیمه خاتون، دختر امام جواد عجل الله تعالی فرجه الشریف می‌فرماید:

امام حسن عسکری عجل الله تعالی فرجه الشریف کسی را به دنبال من فرستاد و به من فرمود: «عمه جان! امشب که شب نیمه شعبان است، افطار نزد ما باش. همانا امشب خداوند، حجت را ظاهر می‌سازد و او حجت پروردگار روی زمین است...»^۲

۱. کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۲۸.

۲. نجم الثاقب، ص ۶۸، لقب ۳۸.

۳. کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۴۲۴.

صَلَوَاتُكَ عَلَيْهِ وَ عَلَى آبَائِهِ

از وظایف و تکالیف منتظران آن حضرت، درود فرستادن بر ایشان است.^۱ با توجه به آیه شریفه «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ...»^۲ روشن می‌شود که:

الف. هرگاه صلوات فرستادن، به خداوند متعال نسبت داده شود، به معنای فرستادن رحمت، و هرگاه به فرشتگان و مؤمنان منسوب گردد، به معنای طلب رحمت است.^۳

ب. از تعبیر «يُصَلُّونَ» که فعل مضارع و دلیل بر استمرار است، فهمیده می‌شود که خداوند متعال، همیشه و پیوسته بر پیامبر صلى الله عليه وآله وسلم رحمت و درود می‌فرستد.^۴

بنابراین، صلوات الهی بر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و پدران گرامی ایشان، به معنای فرستادن رحمت و برکت بی‌کران بر آنان است.

صلوات فرستادن خدا بر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف واضح است، زیرا قرآن کریم می‌فرماید خداوند، جدا از فرشتگان، بر مؤمنان صلوات می‌فرستد:

«هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ»^۵؛ او کسی است که با فرشتگان خود بر شما درود می‌فرستد تا شما را از تاریکی‌ها به سوی روشنایی برآورد.

۱. مکیال المکارم، ج ۲، ص ۳۷۳.

۲. أحزاب، آیه ۵۶.

۳. المفردات، ذیل واژه «صل».

۴. تفسیر نمونه، ذیل آیه شریفه.

۵. أحزاب، آیه ۴۳.

درود الهی بر معصوم نیز رحمت به شمار می‌آید، زیرا او نیز محتاج رحمت الهی است. از علامه طباطبائی رحمته الله پرسیدند: «معصوم به درود و صلوات، نیازی ندارد؛ پس چرا باید بر او صلوات بفرستیم؟» ایشان فرمودند: «صلواتی که ما می‌فرستیم اولاً، از خودمان چیزی اهدا نمی‌کنیم، بلکه به خدا عرض می‌کنیم و از او می‌خواهیم که بر پیامبر و خاندانش علیهم السلام رحمت ویژه بفرستد؛ ثانیاً، گرچه این خاندان به ما محتاج نیستند، ولی به ذات اقدس اله نیازمندند و باید دائماً فیض الهی بر آنان نازل شود.» در واقع ما با این صلوات، خودمان را به این خاندان نزدیک می‌کنیم؛ مانند باغبانی که در باغی کار می‌کند که همه گل‌ها و میوه‌هایش ملک صاحب باغ است و از صاحب باغ حقوق می‌گیرد. او روز عید، یک دسته گل از باغ تهیه می‌کند و به حضور صاحب باغ می‌برد. آیا عمل او موجب تقرب به صاحب باغ می‌شود یا نه؟ مسلماً می‌شود. این عمل، نشانه ادب باغبان است. صلوات هم ادب ما را ثابت می‌کند، وگرنه ما که از خودمان چیزی نداریم، بلکه از ذات اقدس اله مسئلت می‌کنیم که بر مراتب و درجات این بزرگواران بیفزاید، و همین عرض ادب برای ما تقرب است.^۱

شایان ذکر است، از عبارت «وَعَلَى آبَائِهِ» به دست می‌آید که در درود فرستادن بر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الصالح نباید از آبا و اجداد ایشان غافل شد. آن حضرت در حقیقت، ادامه خط رسالت و ولایت است.

۱. توصیه‌ها، پرسش‌ها و پاسخ‌ها در محضرانیت‌الله جوادی آملی، ص ۷۸.

اسرار، آثار و فواید «صلوات»، به خصوص در مقام دعا بسیار است. در روایتی از امام علی علیه السلام آمده است: دعا و حاجت خود را همراه با صلوات کنید، زیرا صلوات، دعایی مستجاب است و خدای سبحان چنین نیست که یکی از دو حاجت را برآورد و دیگری را رد کند.^۱

حضرت محمد صلی الله علیه و آله نیز فرمودند: هر کس بر من يك بار صلوات بفرستد، خدا بر او ده بار درود خواهد فرستاد، ده خطا را از او برطرف خواهد ساخت و ده درجه او را بالا خواهد برد.^۲

صلوات، کلید استجاب دعا و سبب سنگینی اعمال نیک مؤمن در میزان قیامت است. پیامبر گرامی خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «صلوات فرستادن بر من، سبب نورانیت قبر می‌شود.»^۳ ایشان در حدیث دیگری فرمودند: «صلوات شما بر من، سبب استجاب دعا، رضایت پروردگار و پاکی و رشد اعمالتان می‌شود.»^۴

اما یکی از رازهای صلوات آن است که وقتی «رحمت» بر حضرت نازل شود، به دیگران هم می‌رسد، چون او مجرای فیض است و اگر بخواهد خیری به دیگران برسد، باید نخست برایشان - که رحمت خاصه هستند - نازل شود و سپس به دیگران برسد. علامه طباطبائی رحمته الله در این باره فرموده‌اند:

۱. سفینه البحار، ج ۲، ص ۶۶۲.

۲. مستدرک الوسائل، ج ۵، ص ۳۷۷.

۳. بحار الأنوار، ج ۹۴، ص ۷۰.

۴. همان، ج ۹۱، ص ۶۴.

فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَفِي كُلِّ سَاعَةٍ

در این بخش، دعاکننده از پروردگار متعال، سلامتی و نصرتِ امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را در لحظات شیرین و معنوی دعای خود و سایر ایام طلب می‌کند و در حقیقت، متوجه افق وسیع تری می‌شود و می‌گوید: «پروردگارا! در همه ساعت‌ها، زمان‌ها، دوره‌ها و لحظه‌ها، سلامتی، نصرت، حمایت و لطف بی‌کرانت را شامل حال آخرین امام بگردان.»

«فِي هَذِهِ السَّاعَةِ» در این دعا، به شب قدر و شب نزول برکات، خیرات و مقدرات اشاره دارد و عبارت «فِي كُلِّ سَاعَةٍ» بیان‌گر وظیفه همیشگی منتظر، یعنی توجه و دعای همیشگی برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است. دعاکننده ضمن توجه به زمان حالش، به آینده نیز توجه دارد.

وقتی انسان با دریای رحمت الهی آشنا می‌شود و وسعت کرم و لطف او را مشاهده می‌کند، درخواست و تمنایش نیز وسیع می‌گردد. بنابراین در ادعیه و زیارات، الفاظی مثل: کثیراً، متتابعاً، سرمداً، دائماً، ابداً و... بسیار به چشم می‌آید.^۱ هم چنین نه تنها از جانب خودش دعا می‌کند، بلکه با ایمان به رحمت الهی عرضه می‌دارد:

خداوندا! برسان به مولای ما... از سوی تمامی مردان و زنان مؤمن که در مشرق‌ها و مغرب‌های زمین و در صحرا و کوه‌ها هستند... درود و تحیتی که با عرش خدا برابری کند و به اندازه

۱. بحار الأنوار، ج ۹۹، ص ۱۵۷.

معنای صلوات بر محمد و آل محمد علیهم‌السلام این است که: خدایا! رحمتت را برای آنان فرو فرست تا از آنان به ما برسد. اگر بخواهد رحمتی ببارد، ابتدا بر این خاندان می‌بارد و سپس به دیگران می‌رسد؛ بنابراین، طلب رحمت، مستلزم اجابت این دعاست.^۱

نتیجه این‌که، این فراز از دعا، صلواتی است که موجب نزول رحمت الهی بر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف می‌شود و آثار آن متوجه جهانیان نیز می‌شود.

در صلوات بر پیامبر و اهل بیت علیهم‌السلام، واژه «صلوات» مفرد است و لفظ «علی» تکرار نمی‌شود؛ یعنی می‌گوییم: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ». اما در این دعا، تمام رحمت‌های الهی یک بار برای امام حی و حاضر، و یک بار برای معصومین قبلی علیهم‌السلام درخواست می‌شود.

با توجه به این‌که هر امامی وظیفه خاص و معینی بر عهده داشته و این تنوع وظایف، تنوع رحمت‌ها، برکت‌ها و فیض‌ها را می‌طلبد، دعاکننده با گفتن لفظ جمع صلوات، تمام آن‌ها را برای امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و سایر ائمه علیهم‌السلام خواهان و خواستار می‌شود.

۱. توصیه‌ها، پرسش‌ها و پاسخ‌ها، در محضر آیت‌الله جوادی آملی، ص ۹۶.

کلمات حق و آنچه علم خدا احصا می‌کند و کتاب آفرینش حق در بر گرفته است، باشد...^۱

مانند این فراز، در ادعیه دیگر نیز وارد شده است؛ برای نمونه، در دعای روز عرفه می‌خوانیم:

خدایا! بر محمد و آل محمد عَلَيْهِمُ السَّلَام ... در این ساعت و همه ساعت‌ها درود فراوان برسان.^۲

از آن جایی که «تبری» نیز مانند «تولی» از واجبات مذهب تشیع به شمار می‌آید، این‌گونه درخواست‌ها در زمینه تبری از دشمنان اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَام نیز منعکس شده است؛ برای نمونه، در زیارت امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام و در بخش لعن بر دشمنان او عرضه می‌داریم:

خداوند، قاتلت را لعنت کند و عذاب را در این ساعت و تمام ساعت‌ها تجدید فرماید!^۳

در حقیقت این فراز از دعا، نشان‌گر همت والای دعاکننده است. او تمام لحظات را مدنظر قرار داده و سلامتی امام دوازدهم عَلَيْهِ السَّلَام را در همه لحظه‌ها، ساعت‌ها و زمان‌ها از خداوند متعال خواستار است.

۱. «اللَّهُمَّ بَلِّغْ مَوْلَانَا... عَنْ جَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ فِي مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبِهَا، سَهْلِهَا وَ جَبَلِهَا... مِنْ الصَّلَوَاتِ زِنَةَ عَرْشِ اللَّهِ وَ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ وَ مَا أَحْصَاهُ عِلْمُهُ وَ أَحْطَا بِهِ كِتَابُهُ...»؛ مفاتیح‌الجنان، دعای عهد.

۲. «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ... فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ فِي كُلِّ السَّاعَةِ تَحِيَّةً كَثِيرَةً»؛ بحارالأنوار، ج ۹۵، ص ۱۸۱.

۳. «لَعَنَ اللَّهُ قَاتِلَكَ وَ جَدَّدَ عَلَيْهِمُ الْعَذَابَ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ فِي كُلِّ سَّاعَةٍ»؛ همان، ج ۹۸، ص ۳۶۸.

وَلِيًّا

«ولی» به معنای «سرپرست» است. دعاکننده از خداوند متعال می‌خواهد که ولی امام عصر عَلَيْهِ السَّلَام باشد، زیرا اگر او سرپرستی و ولایت کسی را عهده‌دار شود، از همه بهتر و والاتر است و او را کفایت می‌کند: «وَ كَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا»^۱.

علامه طباطبائی رَحِمَهُ اللَّهُ در بیان معنای «ولایت» می‌گوید:

برای «ولایت» معانی زیادی ذکر کرده‌اند، اما اصل در معنای آن، از بین رفتن واسطه بین دو شیء است، به نحوی که آنچه از آنان نیست، بین آن دو فاصله ایجاد نکند.^۲

ایشان با توجه به موارد به‌کاررفته در متون آیات و روایات می‌نویسد:

کلمه «ولایت» با توجه به موارد استعمال آن در قرآن و بیان اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَام و... عبارت است از: نزدیکی و قرب خاصی که بر اساس آن، نوع خاصی از تصرف، مالکیت، حاکمیت، تدبیر و تصدی پامی‌گیرد.^۳

بر این اساس، دعاکننده با گفتن این فراز، از خداوند متعال می‌خواهد که سرپرستی‌اش را برای امام مهدی عَلَيْهِ السَّلَام ادامه دهد.

به عبارت دیگر، تمام انسان‌ها، حتی مؤمنان هم محتاج سرپرستی خداوند متعال هستند؛ بنابراین قرآن کریم

۱. نساء، آیه ۴۵.

۲. المیزان، ج ۱۰، ص ۸۸.

۳. همان، ج ۶، ص ۱۲.

علاوه بر این، کاربرد این واژه با روح، حکمت و ضرورت دعا، هماهنگی خاصی دارد؛ یعنی دعاکننده می‌داند که همهٔ خلائق در ذات خود، فقیر و محتاج به پروردگارانند و حتی ولیّ و سرپرستِ تمام موجوداتِ این عصر نیز محتاج سرپرستی الهی است. به عبارت دیگر، شخصی که خود، ولیّ، حافظ، قائد، ناصر، دلیل و عین است نیز به قدرتی بالاتر از خود نیاز دارد که خالق همهٔ این خصوصیات است.

می‌فرماید: «اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا»؛ خداوند، ولیّ و سرپرستِ کسانی است که ایمان آورده‌اند.

امامان معصوم علیهم‌السلام نیز سرپرستی الهی را خواستارند. امام علی علیه‌السلام در مناجاتش به خدا عرضه می‌دارد: «وَلَا تُؤَلِّني غَيْرِك»^۲؛ پروردگارا! سرپرستی‌ام را به کسی جز خودت مسپار. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز در دعای ماه رجب از خداوند چنین خواسته است: «وَلَا تَكِلْنَا إِلَىٰ غَيْرِك»^۳؛ پروردگارا! ما را به غیر خودت وا مگذار.

عاشقانِ امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز در این دعا، یک خواسته را با شش واژهٔ مترادف بیان می‌کنند که عبارتند از: «ولیّ»، «حافظ»، «قائد»، «ناصر»، «دلیل» و «عین». البته تقدم و تأخر این واژه‌ها بی حکمت نیست. چرا اولین واژه، لفظ «ولیّ» است؟ قطعاً تقدم این لفظ بر سایر کلمات، دلیلی دارد و آن، عظمت، شرافت، گستردگی و عمق این لفظ نسبت به سایر الفاظ است.

با نگاهی اجمالی به ظاهر و مفهوم این کلمات، روشن می‌شود که پربارترین و جامع‌ترین آن‌ها واژهٔ «ولیّ» است، زیرا هنگامی که خداوند متعال، ولیّ و سرپرست شخصی شد، قطعاً او را حفظ می‌کند و تحت رهبری، نصرت و حراست خود قرار می‌دهد. بنابراین، احتمال دارد که حکمت تقدم لفظ «ولیّ» بر دیگر واژه‌ها، همین مسئله (جامعیت) باشد.

۱. بقره، آیه ۱۸۷.

۲. بحار الأنوار، ج ۹۲، ص ۲۶۵.

۳. مصباح المتعجب، ص ۸۰۳.

و حافظاً

شخص منتظر در این بخش از دعا، حفاظت و حمایت الهی را برای امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف که حافظ اسرار الهی است^۱، طلب می‌کند، زیرا خداوند بهترین حافظ است: «فَاللَّهُ خَيْرُ حَافِظًا»^۲.

در قرآن آمده است که حفاظت هستی برای خداوند متعال سنگین نیست: «وَلَا يُؤْدُهُ حِفْظُهُمَا»^۳؛ کسی که از هستی حفاظت می‌کند، می‌تواند امام را نیز در برابر خطرات حفظ کند. لذا برای حفاظت امام، خواندن «آیه الکرسی» سفارش شده است.

بر اساس روایات، امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف حیاتی طبیعی دارد و در میان مردم است و همان‌طور که پیامبران الهی و دیگر ائمه علیهم السلام به بیماری یا مشکلات دچار می‌شدند، امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف نیز مصون از این مسائل نیست؛ بنابراین، دعا و صدقه برای سلامتی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف لازم و ضروری است. امامان علیهم السلام نیز در ادعیه و مناجات‌های خود با خدا، برای حفظ و سلامتی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف دعا می‌کردند؛ برای مثال، امام رضا علیه السلام پیوسته به دعا کردن برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف امر می‌فرمودند و برای ایشان چنین دعا می‌کردند:

خداوند! هر گونه بلا را از ساحت ولی خود دور گردان...

۱. «السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَافِظَ أَسْرَارِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»؛ مفاتیح الجنان، ص ۸۶۸.

۲. یوسف، آیه ۶۴.

۳. بقره، آیه ۲۵۵.

و او را در پناه خود از شرّ تمام آنچه آفریدی و ایجاد و انشا و صورت‌گیری فرمودی، محفوظ بدار، و او را از پیش رو و پشت سر و راست و چپ و از بالا و پایین حفظ کن؛ حفظ کردنی که اگر کسی را آن‌طور محفوظ گردانی، از بین نرود.^۱ امام حسن عسکری علیه السلام نیز در قنوت نمازهایشان برای آن امام این‌گونه دعا می‌فرمودند:

خداوند! او را در پناه‌گاهی قرار ده تا از شرّ متجاوزان در امان باشد. خدایا! او را از چیزهایی در امان بدار که از آن برایش می‌ترسیم، و تیرهای نیزنگ را که کینه‌توزان و بدخواهانش به سویش پرتاب می‌کنند، برطرف ساز.^۲

چرا همواره برای سلامتی و مصونیت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف از همه بلاهای آسمانی و زمینی دعا می‌شود؟ چرا باید برای سلامتی ایشان و در امان بودن وجود نازنین او از هر گونه خطر، این‌گونه دعا کرد؟

در پاسخ باید گفت، حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف واسطه فیض و محور عالم هستی است و اگر او نباشد، هیچ مخلوقی توان حیات ندارد؛ بنابراین، جهان هستی وابسته به اوست. در این باره روایات فراوانی وجود دارد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله خطاب

۱. «اللَّهُمَّ اذْفَعْ عَنِّي وَلِيَّتِكَ... وَ اَعِذْهُ مِنْ شَرِّ جَمِيعِ مَا خَلَقْتَ وَ بَرَأْتَ وَ اَنْشَأْتَ وَ صَوَّرْتَ وَ اَحْفَظْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَن يَمِينِهِ وَ عَن شِمَالِهِ وَ مِنْ فَوْقِهِ وَ مِنْ تَحْتِهِ بِحِفْظِكَ الَّذِي لَا يَضِيعُ مَن حَفِظْتَهُ بِهِ»؛ مصباح المتعجد، ص ۴۰۹.

۲. «فَاَجْعَلْهُ اللَّهُمَّ فِي حِصَانَةٍ مِنْ بَأْسِ الْمُعْتَدِينَ... وَ اجْعَلْهُ اللَّهُمَّ فِي أَمْنٍ مِمَّا يُشْفِقُ عَلَيْهِ مِنْهُ... وَ زِدْ غَنَهُ مِنْ سَهَامِ الْمَكَائِدِ مَا يُوجِبُهُ أَهْلُ الشَّنَائِنِ إِلَيْهِ»؛ همان، ص ۱۵۶.

به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود:

من و یازده تن از فرزندانم و توای علی، لنگرهای زمین هستیم. خداوند به وسیله ما، زمین را استوار کرده که ساکنانش را در دل خود فرو نبرد. هنگامی که دوازده فرزندم از روی زمین بروند، زمین ساکنانش را در دل خود فرو می برد و به آن ها مهلت داده نمی شود.^۱

امام زین العابدین علیه السلام نیز در روایتی طولانی می فرماید: خداوند به وسیله ما نمی گذارد که زمین، اهل خود را پریشان سازد؛ به وسیله ما باران را می فرستد؛ به وسیله ما رحمتش را می گستراند؛ و به وسیله ما برکات زمین را خارج می سازد و اگر امامی از ما روی زمین نبود، زمین اهل خود را در کام خود فرو می برد.^۲

امام باقر علیه السلام هم در این باره می فرماید:

اگر امام یک ساعت از روی زمین برداشته شود، زمین ساکنانش را در هم می پیچد، آن چنان که دریا [به هنگام طوفان] ساکنانش را در هم می پیچد.^۳

علت و حکمت حفظ امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، حفظ نبوت،

۱. «إِنِّي وَالْأَثْنَى عَشْرَ مِنِّي وَوَلَدِي وَ أَنْتَ يَا عَلِيُّ زُرُّ الْأَرْضَ بِغَيْرِي أَوْ تَأْذَاهَا وَ جِبَالَهَا بِنَا أَوْ تَدَّ اللَّهُ الْأَرْضَ أَنْ تَسِيخَ بِأَهْلِهَا، فَإِذَا ذَهَبَ الْإِثْنَا عَشْرَ مِنِّي وَوَلَدِي، سَاخَتْ الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا وَ لَمْ يَنْظُرُوا؛ بحار الأنوار، ج ۳۶، ص ۲۵۹.

۲. «وَ بِنَا نَمْسِكُ الْأَرْضَ أَنْ تَمِيدَ بِأَهْلِهَا وَ بِنَا نَنْزِلُ الْغَيْثَ وَ بِنَا نَنْشُرُ الرَّحْمَةَ وَ يُخْرِجُ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ وَ لَوْلَا مَا فِي الْأَرْضِ مِثْلَا سَاخَتْ بِأَهْلِهَا»؛ كمال الدین و تمام النعمة، ج ۱، ص ۲۰۷.

۳. «لَوْ أَنَّ الْإِمَامَ زَفَعَ مِنَ الْأَرْضِ سَاعَةً لَمَاجَتْ بِأَهْلِهَا كَمَا يَمْوجُ الْبَحْرُ بِأَهْلِيهِ»؛ همان، ص ۲۰۲.

امامت و دین الهی است، زیرا تا زمانی که ایشان سالم و پابرجا باشند، هدف ارسال رسل و انزال کتب تحقق می یابد. امام رضا علیه السلام با اشاره به همین حقیقت می فرماید: خدایا! به واسطه وجود مبارک او (امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف)، پیامبرت و پدرانش را که امامان منصوب از ناحیه خودت و ستون های دینت هستند، حفظ فرما.^۱

پروردگار متعال همواره برای حفظ اولیای خود، از وسایل و اسبابی استفاده کرده است؛ به آتش فرمان داد بر ابراهیم علیه السلام گلستان شود، به رود خروشان دستور داد صندوق حامل موسی علیه السلام را به سلامت به کاخ فرعون برساند، حضرت عیسی علیه السلام را به آسمان برد، برای حفظ جان اشرف مخلوقاتش به عنکبوت، دستور تنیدن و به کبوتر، فرمان لانه سازی برده انه غار داد و در جنگ ها، ملائک را به یاری او و سپاهش فرستاد. بنابراین خداوند متعال، بر حفظ ولیش قدرت دارد، اما تمام انسان ها در تمام دوران ها وظیفه دارند برای حفظ ولی زمانشان جان فشانی کنند. کامل ترین و بارزترین نمونه این جان فشانی، ایثار امیرالمؤمنین علیه السلام در «لیلة المبیت» بود.

می توان گفت، همان راه هایی که برای حفظ و سلامتی انبیا و اولیای گذشته وجود داشته، درباره آخرین حجت الهی نیز وجود دارد، اما تمام انسان های عصر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف،

۱. «وَ أَحْفَظْ فِيهِ زُشُولَكَ وَ آيَاءَهُ أَيَّمَتَكَ وَ دَعَائِمَ دِينِكَ»؛ مصباح المتعجد، ص ۴۰۹.

۲. ابراهیم، آیات ۳۶-۴۴.

به تلاش برای حفظ ایشان در برابر تمام حوادث و آسیب‌ها موظفند. دعا برای ایشان، یکی از راه‌های انجام این وظیفه است.

امام رضا علیه السلام به پسر مقاتل سفارش فرمود که در قنوت نماز چنین دعا کند:

خدایا! کار بنده و خلیفه‌ات (امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف) را سامان ده به آنچه کار پیامبران و فرستادگانت را سامان دادی، و فرشتگانت را پیرامونش قرار ده و او را به روح القدس از سوی خویش تأیید فرما، تا از پیش رو و پشت سرش او را از هر بدی محافظت کنند.^۱

برخی می‌پرسند: چه آسیب و خطرانی وجود امام را تهدید می‌کند؟ خداوند متعال، امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف را از شرّ چه چیزهایی حفظ می‌فرماید؟ آیا ما شیعیان، توان و لیاقت حفظ امام را نداریم؟!

در پاسخ باید گفت، خطرهایی برای امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف وجود دارد که شاید به ذهن کمتر کسی خطور کند. شیطان و تمام اعوان و انصارش، هر لحظه در حال نقشه کشیدن و اجرا کردن اهدافشان برای به عقب انداختن ظهور آن حضرت هستند، زیرا آن‌ها خوب می‌دانند که ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف، مساوی با پایان کار آن‌هاست. در آن زمان، عمر دولت آن‌ها تمام می‌شود و دیگر نمی‌توانند انسان‌ها را به

۱. «اللَّهُمَّ أَصْلِحْ عِبْدَكَ وَ خَلِيفَتَكَ بِمَا أَصْلَحْتَ بِهِ أَنْبِيَاءَكَ وَ رُسُلَكَ وَ حَقِّقْهُ بِمَلَائِكَتِكَ وَ أَنْدِهِ بِرُوحِ الْقُدْسِ مِنْ عِنْدِكَ وَ اسْلُكْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ رِضْدًا يَحْفَظُونَهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ»؛ مصباح المتعجب، ص ۳۶۶.

راحتی اغوا کنند.

هنگامی که شیطان از درگاه الهی رانده شد و تا روز قیامت مهلت خواست، خداوند او را تا وقت معلوم، مهلت داد:

«قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ * قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ * إِلَى يَوْمِ الْوَعْتِ الْمَعْلُومِ»؛ [شیطان] گفت: پروردگارا! مرا تا روزی که برانگیخته خواهند شد، مهلت ده. [خداوند] فرمود: تا روز مهلت یافتگانی، تا روز [و] وقت معلوم.

در روایاتی از امام سجّاد^۲، امام صادق^۳ و امام رضا علیه السلام، «وقت معلوم» به ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف تأویل شده است. امام هادی علیه السلام نیز مصداق آیه شریفه «وَ حَفِظْنَاَهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ»^۵ را روز ظهور بیان فرموده‌اند.^۶

از سوی دیگر، معتقدان به امامت تصور می‌کنند که برای دفاع از اهل بیت علیهم السلام آماده‌اند، ولی تاریخ نشان می‌دهد که بیشتر آن‌ها در عرصه امتحان، موفق و سربلند نبوده‌اند و چه بسا خود آنان، خطرانی را برای اسلام به وجود آورده‌اند و حتی برخی شیعیان به امام زمانشان آسیب رسانده‌اند!

امام صادق علیه السلام در پاسخ به اسحاق بن عمار که درباره آیه شریفه «إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا»^۷ پرسیده بود، فرمودند:

۱. حجر، آیات ۳۶-۳۸.
۲. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۷۶.
۳. همان، ج ۶۳، ص ۲۲۱.
۴. کمال الدین و تمام النعمه، ج ۱، ص ۳۷۱.
۵. «وَأَنْ رَأَى هَرِ شَيْطَانٍ رَانَدَهُ شَدَاهَى حَفِظَ كَرْدِيمٍ»؛ حجر، آیه ۱۷.
۶. بحار الأنوار، ج ۶۳، ص ۲۴۲.
۷. «قطعا خداوند از کسانی که ایمان آورده‌اند دفاع می‌کند»؛ حج، آیه ۳۸.

آن‌هایی که ایمان آورده‌اند، ما هستیم. خداوند متعال از ما دفاع می‌کند، هنگامی که پیروان، ما را اذیت کنند.^۱

چه بسا کسانی که امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف را نمی‌شناسند، خطری هم برای آن حضرت نیافرینند، ولی آن‌هایی که شیعه نامیده می‌شوند، در برابر آن حضرت صف‌آرایی کنند و علیه اهداف و انگیزه‌های ایشان اقدام نموده و قلبشان را ناراحت کنند؛ همان‌طور که خود ایشان در توقیع شریف فرمودند:

نادانان و کم‌خردان شیعه و کسانی که بال‌پشه از دین‌داری آنان محکم‌تراست، ما را می‌آزارند.^۲

وقائداً

«قائد» به معنای رهبر، راهبر و پیشواست.^۱ کسی که جلوی کاروان حرکت می‌کند و کاروان را به پیش می‌برد، قائد خوانده می‌شود. دعاکننده در این فراز، از خداوند متعال می‌خواهد که در همه حال، راهبر و رهبر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف باشد.

اساساً تمام موجودات، محتاج عنایت پروردگازند؛ اگر خداوند متعال لحظه‌ای انسان را سرپرستی نکند و او را به حال خود و هوای نفسش واگذارد، طغیان می‌کند و از مسیر حق خارج می‌شود. از این رو بود که اشرف مخلوقات، پیامبر مکرم اسلام صلی الله علیه و آله، در هر روز عرضه می‌داشت:

خدایا! یک چشم برهم‌زدن مرا به خودم وامگذار، زیرا اگر مرا به نفسم واگذار کنی، به بدی بسیار نزدیک و از خوبی بسیار دور می‌شوم.^۲

در دعایی هم از امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشريف نقل شده است: «وَأَلَّا تَكِلُنَا إِلَىٰ غَيْرِكَ»^۳؛ خدایا! ما را به غیر خودت وامگذار. خلاصه آن‌که عاشق منتظر، با الفاظ و عبارات نزدیک به هم، از پروردگار می‌خواهد که ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشريف را سرپرستی کند؛ در حقیقت روح این دعا، درخواست عنایت خاص الهی برای ولی زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف است.

۱. الرائد، ج ۲، ص ۱۳۲۴.

۲. «إلهي... لا تكلني إلى نفسي طرفة عين أبداً فإنك إن تكلني إلى نفسي أقرب من الشرِّ وأبعد من الخير»؛ من لايحضره الفقيه، ج ۴، ص ۱۸۸.

۳. مصباح المتعجد، ص ۸۰۳.

۱. «نَحْنُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ اللَّهُ يُدَافِعُ عَنَّا مَا أَدَاعَتِ شَيْعَتُنَا»؛ بحار الأنوار، ج ۲۳،

ص ۳۸۲.

۲. «قَدْ أَدَانَا جَهْلَاءُ الشَّيْعَةِ وَ حَمَقَاؤُهُمْ وَ مَنْ دِينُهُ جَنَاحُ الْبُعُوضَةِ أَرْجَحُ

منه»؛ الإحتجاج، ج ۲، ص ۴۷۴.

وَنَاصِرًا

هر حرکتی که بخواهد به سرانجام برسد، باید مورد حمایت و یاری قرار گیرد، و حمایت چه کسی بهتر از خداوند، که قدرت مطلق و بهترین یاری دهنده است؟!^۱

یکی از وعده‌ها و سنت‌های الهی، نصرت مؤمنان و دفاع از آن‌هاست. خداوند این دفاع و حمایت را بر خود لازم فرموده است: «وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ»^۱. در قرآن، بارها از یاری انبیا و اولیا توسط خدا سخن به میان آمده است. اسامی برخی از پیامبرانی که نصرت الهی شامل حال آن‌ها شده، از این قرار است:

- حضرت نوح ع: «فَنَجَّيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ»^۲؛ ما، او و کسانی را که با او در کشتی بودند، نجات دادیم.

- حضرت لوط ع: «إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ»^۳؛ ما او و بستگانش [به جز همسرش] را نجات دادیم.

- حضرت شعیب ع: «نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ»^۴؛ ما شعیب و مؤمنان همراه او را نجات دادیم.

- حضرت صالح ع: «نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ»^۵؛ ما صالح و مؤمنان همراه او را نجات دادیم.

- حضرت هود ع: «نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ»^۶؛ ما هود و

۱. روم، آیه ۴۷.
۲. یونس، آیه ۷۳.
۳. صافات، آیه ۱۳۴.
۴. هود، آیه ۹۴.
۵. هود، آیه ۶۶.
۶. هود، آیه ۵۸.

مؤمنان همراه او را نجات دادیم.

- حضرت یونس ع: «وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ»^۱؛ ما یونس را از غم نجات دادیم.

- حضرت موسی ع: «وَأَنْجَيْنَا مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ»^۲؛ ما موسی و کسانی را که با او بودند، نجات دادیم.

نصرت الهی درباره پیامبران و مؤمنان به صورت‌های مختلفی جلوه می‌کند. برخی از آن‌ها عبارتند از:

استجاب دعا: قرآن درباره حضرت یوسف ع می‌فرماید: «فَأَسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ»^۳. در سوره «انبیاء» نیز به استجاب دعا حضرت نوح، یونس، زکریا و ایوب^۴ اشاره شده است. هم چنین در سوره «شوری» می‌خوانیم:

«وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ»^۵؛ خداوند دعای

کسانی را که اهل ایمان و عمل صالحند، اجابت می‌کند.

اعطای حکومت: «آتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا»^۶؛ به آن‌ها حکومتی بزرگ عنایت کردیم.

غلبه در جنگ: «لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ»^۷؛ خداوند در مواقع بسیاری شما را یاری کرد.

نزول سکنه و آرامش بر قلب:

۱. انبیاء، آیه ۸۸.
۲. شعراء، آیه ۶۵.
۳. یوسف، آیه ۳۴.
۴. «فَأَسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ»؛ انبیاء، آیات ۷۶، ۸۴، ۸۸ و ۹۰.
۵. شوری، آیه ۲۶.
۶. نساء، آیه ۵۴.
۷. توبه، آیه ۲۵.

«فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا»؛ پروردگار، آرامش را بر او فرستاد و او را با سپاهی که نمی توانستید آن ها را مشاهده کنید، یاری کرد.

هلاکت دشمن یا انتقام از او: «فَأَغْرَقْنَاهُمْ»^۱؛ همگی آنان را غرق کردیم.

نزول فرشتگان و امدادهای غیبی:

«أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ»^۲؛ آیا خداوند که سه هزار فرشته را به یاری شما فرستاد، کافی نیست؟! ایجاد رعب در دل دشمن: «وَقَدْ دَفَّ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ»^۳؛ و در دل هایشان رعب و وحشت انداخت.

اگرچه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ناصری بی یاوران است^۴، اما خود ایشان نیز به نصرت الهی احتیاج دارد؛ از این رو، دعاکننده از خداوند متعال، نصرت و یاری او را در همه برنامه ها و احوال طلب می کند، زیرا:

- تنها او نصیر است: «وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا»^۵.

- او بهترین ناصر است: «نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ»^۶.

- او تنها ناصر است: «وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ

۱. همان، آیه ۴۰.

۲. اعراف، آیه ۱۳۶.

۳. آل عمران، آیه ۱۲۴.

۴. حشر، آیه ۲؛ ابراهیم، آیه ۲۷.

۵. «وَاجْعَلْهُ اللَّهُمَّ مَفْرَعًا لِمَظْلُومٍ عِبَادِكَ وَ نَاصِرًا لِمَنْ لَا يَجِدُ لَهُ نَاصِرًا غَيْرَكَ»؛ مفاتیح الجنان، دعای عهد.

۶. نساء، آیه ۴۵.

۷. انفال، آیه ۴۰.

الْحَكِيمِ»^۱.

درخواست نصرت برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در بسیاری از ادعیه مهدوی، با عبارات گوناگون بیان شده است؛ برای مثال، امام صادق علیه السلام در تعقیب نماز ظهر عرضه می داشت: «خدایا! با یاری خودت، او را تأیید کن و بنده ات را یاری نما»^۲. آن حضرت هم چنین به شخصی سفارش فرمود که هرچه را ترک می کنی، این را ترک نکن و در هر صبح و شام بگو: «... وانصره، نصراً عزیزاً»^۳، و به کسی که خواهان طول عمر و زیارت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بود، سفارش فرمود که چنین دعا کند: «... وَعَجِّلْ لَوْلِيَتِكَ الْفَرَجَ وَالْعَاقِبَةَ وَالنَّصْرَ»^۴.

هم چنین امام حسن عسکری علیه السلام در قنوت نمازهایش، نصرت و یاری یادگار شایسته اش را این گونه از خدا طلب می کند: «خدایا! او را بر تمام دشمنانش پیروز کن... و با یاری ات، پشتش را محکم گردان...»^۵ در زیارت «آل یاسین» نیز عرضه می داریم: «اللَّهُمَّ انصُرْهُ»^۶؛ بارالها! او را یاری فرما. البته بعید نیست که درخواست نصرت، در واقع، تمنای فرج و ظهور آن حضرت باشد؛ اگرچه نصرت در عصر غیبت را نیز شامل می شود.

۱. آل عمران، آیه ۱۲۶.

۲. «اللَّهُمَّ أَيَّدْهُ بِنَصْرِكَ وَ انصُرْ عَبْدَكَ»؛ فلاح السائل، ص ۱۷۰.

۳. الکافی، ج ۲، ص ۵۳۰.

۴. مصباح المتجهد، ص ۵۸.

۵. «وَ انصُرْهُ عَلَيَّ مِنْ غَاوَاهُ... فَاشدُّدِ اللَّهُمَّ أَرْزَةَ بِنَصْرِكَ»؛ مهج الدعوات، ص ۸۵.

۶. بحار الأنوار، ج ۹۴، ص ۲.

وَدَلِيلاً

«دلیل» به معنای راهنماست.^۱ در زمان گذشته، کاروان‌ها برای رسیدن به مقصد، از شخصی با عنوان «دلیل» و «راهنما» استفاده می‌کردند. ما از خداوند می‌خواهیم که خودش دلیل و راهنمای امام باشد تا زمینه‌های ظهور او فراهم شود و با قیام زیبایش، عدالت را در جهان حاکم گرداند.

دعاکننده با گفتن این فراز، از خداوند متعال می‌خواهد که امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را راهنمایی کند. در حقیقت، روح این دعا - که درخواست سلامتی برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است - با جملات و الفاظ متفاوتی بیان می‌شود. «دلیلاً» عطف بیان دیگری بر «ولیتاً» است، یا تأکیدی دیگر بر درخواست سلامتی آن حضرت.

بر عاشق امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف سخت و گران است که ناخوشی، ناراحتی و غم و اندوه، امام زمانش را فرا گیرد و او سرگرم دنیای خودش باشد. در دعای ندبه آمده است:

عَزِيزٌ عَلَيَّ أَنْ تُنْحِيظَ بِكَ دُونِي الْبَلْوَى؛ گران و سخت است بر من که تنها تو گرفتار باشی و بلاتنها تو را احاطه کند.

وقتی سختی، حقیقی باشد، نگرانی و اضطراب پیدا می‌شود. برای رفع تمام این تشویش‌ها، باید دل به آرام بخش دل‌ها و جان‌ها سپرد و دست به دعا برداشت و با بیان الفاظ متعدد، بر درخواست اصلی، اصرار و پافشاری کرد و در هر شبانه‌روز، چندین بار در حالات گوناگون، خواسته خود را بیان نمود.

۱. معجم مقاییس اللغة، ج ۲، ص ۲۵۱.

وَعَيْناً

واژه «عین» مشترک لفظی است و معانی متعددی دارد؛ لذا در هر مورد، به قرینه معینه و خاص نیاز است. در این دعا، «عین» به معنای نگهبان و ناظر آمده است.^۱ ما از خداوند متعال می‌خواهیم که در تمام لحظه‌ها نگهبان، ناظر و حافظ آن امام باشد.

اگر پروردگار عالم، نگهبان کسی باشد، هیچ خطری او را تهدید نمی‌کند. حضرت سجاد عجل الله تعالی فرجه الشریف برای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف این‌گونه دعا می‌فرمود: «و رَاعِهِ بِعَيْنِكَ»^۲؛ خدایا! او را با دیده خود، رعایت [و نگهبانی] فرما.

از این شش کلمه روشن می‌شود که امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در پناه خداوند متعال و حفظ و حمایت و مراقبت او، سرپرستی جامعه را بر عهده دارند.

۱. الرائد، ج ۲، ص ۱۲۳۳.

۲. صحیفه سجادیه، دعای ۴۷.

حَتَّى تُسْكِنَهُ أَرْضَكَ طَوْعاً

آیا این درخواست‌ها، فقط مخصوص عصر غیبت است؟ خیر؛ بلکه دعاکننده، سلامتی مولایش را در تمام لحظات غیبت و ظهور می‌طلبد. در ابتدای دعا، «فی هذه الساعة و فی کلّ ساعة» گفته شد و در این بخش بالفظ «حتی» غایت کلام معلوم شده است؛ یعنی چنین درخواست می‌کنیم: خدایا! در عصر غیبت و ظهور، امام را پشتیبانی کن و او را سلامت بدار!

هم‌اکنون امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف روی همین کره خاکی، حاکم و فرمانرواست؛ وانگهی سکونت ایشان به دلیل غیبت و کثرت دشمنان، در حال اختفا و سختی است، تا روزی که ظهور نماید و تمام انسان‌ها از حضرت اطاعت کنند و از مخالفت‌ها و عنادهایی که در برخورد با سایر انبیا و اوصیای عظیم‌الشان الهی عليه السلام وجود داشته، دست بردارند.

دعاکننده از خداوند متعال می‌خواهد، اهل زمین را برای آن حضرت، رام و فرمان‌بردار قرار دهد؛ چنان‌که امام صادق عليه السلام در تأویل آیه: «وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعاً وَ كَرْهاً»؛ هر که در آسمان‌ها و زمین است، خواه و ناخواه، سر به فرمان او (خداوند متعال) نهاده است، می‌فرمایند:

هنگامی که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف قیام کند، زمینی باقی نمی‌ماند، مگر آن‌که گلبانگ توحید و شهادت به رسالت

۱. آل عمران، آیه ۸۳.

پیامبر صلى الله عليه وآله در آن بلند می‌گردد.^۱

بنابراین، آن‌گاه که امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف روی زمین ساکن و حاکم شود، همگان با میل و رغبت، به حاکمیت او گردن می‌نهند و از جان پذیرایش می‌شوند، در حالی که هیچ اکراه و اجباری برای آن‌ها نیست. لذا دعاکننده از خداوند متعال می‌خواهد که عمر توأم با سلامتی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف تا آن جا طولانی شود که روزگار ظهور و سکونت آن حضرت بر زمین در حال اطاعت مردم فرارسد و پس از آن‌که مردم از اطاعتش سرباز می‌زدند، با میل و رغبت به اطاعتش درآیند.

البته احتمال دارد که «طوعاً» صفتی برای حضرت باشد؛^۲ در این صورت، معنای این فراز، آن است که زندگانی و سلامتی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف تا زمانی باشد که او در زمین با رغبت و اشتیاق، ساکن و حاکم شود، زیرا ظهور و حاکمیت بر زمین و اجرای احکام الهی، خواسته خداوند، هدف بعثت انبیا و آرزوی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف است و به همین جهت، سکونت و حاکمیت بر ارض از روی میل و رغبت، برای حضرتش طلب می‌شود.

در این عصر، حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف بر زمین مستقرند، ولی به سبب اطاعت نکردن مردم از ایشان، در محل‌های مختلفی به سر می‌برند. از آن‌جا که این نوع زندگی، توأم با استقرار و آرامش

۱. «إِذَا قَامَ الْفَائِمْ لَا يَبْقَى أَرْضٌ إِلَّا نُودِيَ فِيهَا بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ»؛ تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۸۳.

۲. «أَنَّ الْأَصْلَ الْوَاحِدَ فِي هَذِهِ الْمَادَّةِ: هُوَ الْعَمَلُ بِمَا يَقْتَضِيهِ الْأَمْرُ وَالْحُكْمُ مَعَ رَغْبَةٍ وَ خُضُوعٍ، فَلَهُ ثَلَاثَةٌ فَيُؤَدَّى: الرِّغْبَةُ وَالْخُضُوعُ وَالْعَمَلُ عَلَى طَبَقِ الْأَمْرِ. وَإِذَا فَقَدَتِ الرِّغْبَةَ وَ التَّمَايِلَ يَصْدُقُ الْكَرْهُ، سِوَاهُ حَصَلَ خُضُوعُ أَوْ عَمَلٌ أَمْ لَا»؛ التحقیق فی کلمات القرآن، ج ۷، ص ۱۳۷.

نیست، «سکونت» به حساب نمی‌آید.^۱ خود آن حضرت در توفیع به شیخ مفید رحمه الله فرمودند:

هم اکنون در مکانی دور از جایگاه ستم‌گران سُکنا گزیده‌ایم، زیرا خداوند صلاح ما و شیعیان باایمان ما را - تا زمانی که حکومت دنیا به دست تبه‌کاران است - در این کار قرار داده است؛ با وجود این، براخبار و احوال شما آگاهیم.^۲

حسن بن سلیمان حلی رحمه الله در شرح این فراز از دعای نویسد: این جمله، بر زمان ظهور و بسط ید امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف دلالت دارد، زیرا امروزه (عصر غیبت) ایشان مقهور مانده و حقیقت غصب شده است و توان اظهار حق در میان خلائق را ندارد.^۳

بنابراین، در پاسخ به این پرسش که: چه روزی آن حضرت با بسط ید ظاهر می‌شوند و مردم نیز از روی میل و رغبت از ایشان اطاعت می‌کنند؟ باید گفت: آن روزی که پروردگار متعال، اذن ظهور بفرماید و ایشان نظام عدل را برپا دارند. در آن روز، زمین و اهل آن - در حالی که میل و رغبت کامل دارند - از ایشان اطاعت می‌کنند، پرچم اسلام به اهتزاز درمی‌آید و گلبانگ توحید در سراسر عالم هستی طنین افکن می‌شود.

۱. «أَنَّ الْأَصْلَ الْوَاحِدَ فِي هَذِهِ الْمَادَّةِ [سكنى]: هُوَ الْإِسْتِقْرَارُ فِي مَقَابِلِ الْحَرَكَةِ وَ هُمْ أَعْمٌ مِنَ الْإِسْتِقْرَارِ الْمَادِي وَ الزُّوجِي»؛ همان، ج ۵، ص ۱۶۳.
 ۲. «نَحْنُ وَ إِنْ كُنَّا نَأْوِيَنَّ بِمَكَانِنَا النَّائِي عَنْ مَسَاكِينِ الظَّالِمِينَ، حَسَبَ الَّذِي أَرَادَهُ اللهُ تَعَالَى لَنَا مِنَ الصَّلَاحِ، وَ لِشَيْعَتِنَا الْمُؤْمِنِينَ فِي ذَلِكَ مَا دَامَتْ دَوْلَةُ الدُّنْيَا لِلظَّالِمِينَ، فَإِنَّا نَحْبِطُ عِلْمًا بِأَنْبَاءِكُمْ»؛ بحار الأنوار، ج ۵۳، ص ۱۷۶.
 ۳. «يَدُلُّ عَلَى زَمَانِ ظُهُورِهِ وَ انْبِسَاطِ يَدِهِ (ع) وَ لِأَنَّهُ الْيَوْمَ مَقْهُورٌ مَغْضُوبٌ مُسْتَأْتَرٌ عَلَى حَقِّهِ غَيْرَ مُسْتَطِيعٍ لِإِظْهَارِ الْحَقِّ فِي الْخَلْقِ»؛ مختصر بصائر الدرجات، ص ۱۹۳.

امام علی^۱، امام صادق^۲ و امام کاظم عجل الله تعالی فرجه الشريف^۳، آیه شریفه «وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعًا وَ كَرْهًا»^۴ را به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف تأویل فرموده‌اند. امام صادق عجل الله تعالی فرجه الشريف در تفسیر این آیه می‌فرماید:

هنگامی که قائم عجل الله تعالی فرجه الشريف قیام کند، نقطه‌ای روی زمین نمی‌ماند، جز آن‌که به یکتایی خدا و رسالت حضرت پیامبر ص گواهی می‌دهد.^۵

سرانجام این اراده و عنایت‌های ویژه حضرت حق آن است که زمین به دست حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف و با قیام آسمانی‌اش، از آلودگی‌ها و نافرمانی‌ها پاک می‌شود و عبادت الهی بدون هیچ شرکی روی زمین محقق می‌گردد: «يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا»^۶، و هدف از خلقت تحقق می‌یابد: «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ»^۷.

در ادامه این دعا، ما از خداوند می‌خواهیم این نعمت ارزشمند، پس از پدید آمدن، مدتی طولانی ادامه یابد تا انسان‌های بی‌شماری در سایه این حکومت، به سرانجام نیک نایل شوند.

۱. بحار الأنوار، ج ۵۳، ص ۷۷.

۲. همان، ج ۵۲، ص ۳۴۰.

۳. همان.

۴. «هر که در آسمان‌ها و زمین است، خواه و ناخواه، تسلیم اوست»؛

آل عمران، آیه ۸۳.

۵. بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۴۰.

۶. نور، آیه ۵۵.

۷. ذاریات، آیه ۵۶.

به دعا افزوده نشود، زیرا در هیچ یک از منابع دعا، این جمله ذکر نشده است؛ بنابراین اگر این جمله به قصد جزئیت به دعا اضافه شود، اشکال دارد، ولی اگر مطلق دعا مدنظر باشد، اشکال ندارد. با این حال، از آن جایی که این گونه قصدها برای عموم واضح نیست، بهتر است که این عبارت گفته نشود.

و تُمَتِّعَهُ فِيهَا طَوِيلًا

در این فراز، دعاکننده پس از درخواست ظهور با گفتن: «پروردگارا! تو او را برای مدت طولانی روی زمین متمکن ساز»، حکومت طولانی امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف را تقاضا می کند. با توجه به این که این دعای شریف از ناحیه امامان معصوم علیهم السلام صادر شده و در طول تاریخ، انسان های مؤمن و متقی، بارها و بارها آن را زمزمه کرده اند و تنها خواسته شان، استجاب این دعا بوده و پروردگار متعال هم دعاها را مستجاب می کند، قطعاً حکومتی که ایشان تشکیل می دهد، طولانی است و تا پایان عمر زمین به طول می انجامد.

در منابع اهل سنت، روایاتی وارد شده که مدت حکومت آن حضرت را کوتاه بیان می کنند؛ اما این روایات پذیرفتنی نیستند. اگر در منابع شیعه نیز احادیث گوناگونی دیده می شود، اشاره به دوران های مختلف حکومت است؛ یعنی زمان ظهور، استقرار حکومت، دوران تکامل دولت و دوران نهایی حکومت آن حضرت.

بسیار روشن است که دورانی بسیار کوتاه، به این مقدمه طولانی احتیاج ندارد. بشر در طول سال های متمادی، رنج و سختی را تحمل کرده تا حقیقت ناب را در سال های طولانی به نظاره بنشیند.

در برخی محافل و مجالس، در پایان این دعا، عبارت «بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ» گفته می شود که شایسته است

فواید قرائت دعای سلامتی

همه در برابر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف مسئولند و نسبت به ایشان وظایفی دارند.^۱ یکی از آن وظایف، انجام دادن اعمالی است که موجب تن درستی ایشان می شود؛ مانند صدقه دادن و دعا کردن.

حتی اگر کسی برای سلامتی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف صدقه ندهد و دعا هم نکند، پروردگار متعال، وجود گرامی ایشان را از گزند حوادث و بلاها محفوظ می دارد، اما نکته آن است که این گونه اعمال، پیش از آن که آثاری برای امام داشته باشد، فواید و نتایجی برای عامل به همراه دارد؛ مانند «نماز خواندن» که اگر همه انسان ها کافر شوند و نماز نخوانند، ذره ای از عظمت پروردگار کم نمی شود و خداوند متعال نیز محتاج عبادات بندگان نیست:

«إِنَّ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ»^۲؛
اگر شما و هر که روی زمین است همگی کافر شوید، بی گمان

۱. آیت الله سید محمد تقی موسوی اصفهانی (ره) در *مکیال المکارم* (ج ۲)، ص ۱۸۱-۵۶۸) هشتاد وظیفه را بیان کرده اند.
۲. در جلد نخست کتاب *مکیال المکارم*، بیش از یک صد فایده برای دعا در حق امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف ذکر شده، که مهم ترین آنان عبارتند از: الف. دعا برای ایشان، نشانه علاقه و محبت است و ازدیاد محبت امام در دل، موجب تقویت ایمان می گردد؛ ب. دعا، تجدید عهد و پیمان با حضرت است؛ ج. دعا، سبب زنده نگه داشتن یاد امام در دل است؛ د. کسی که به سلامتی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف اهمیت بدهد، مسلماً آرزودن حضرت نیز برایش سخت است؛ در نتیجه دعا برای سلامتی حضرت، انسان را به انجام دادن اعمالی وامی دارد که موجب خشنودی پروردگار متعال و آن امام می شود؛ ه. دعا، مسئله ای مهم و مؤثر است و موجب فرج آن حضرت و نیز فرج و گشایش در زندگی مؤمنان می شود.
۳. ابراهیم، آیه ۸.

خداوند بی نیاز ستوده است.

انسان بر اساس وظیفه و احتیاج به عنایت پروردگار، عبادت می کند و نماز می خواند؛ لذا کسی که نماز می خواند و شکر نعمت پروردگار را انجام می دهد، فواید بسیاری را نصیب خود می کند، زیرا:

«لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ»؛ اگر واقعاً سپاس گزاری کنید، بر نعمت شما خواهم افزود، و اگر ناسپاسی کنید، قطعاً عذاب من سخت خواهد بود!

از نتایج دعا برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف، جلب توجه و عنایت خاص ایشان است. بنا بر آیه شریفه «هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ»^۱، و آیه «وَإِذَا حُيِّئْتُمْ بِهِ بِحَبِيبَةٍ فَحَبِّتُوا بِأَحْسَنِ مِنْهَا أَوْ زُدُّوهَا»^۲، حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف علاوه بر بذل عنایات فراوان به شخص دعاکننده، در حق او دعا هم می کند.

شایان توجه است، بحث «فواید دعا» به معنای این نیست که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف برای رسیدن به کمالات و سلامتی، به ما نیاز دارد؛ او تنها نیازمند به خداست و خداوند متعال نیز اگر بخواهد، لطف کرده و دعای ما را مقدمه و زمینه ای برای سلامتی آن حضرت قرار می دهد. ما معتقدیم، همه خوبی ها و خیرها به واسطه ایشان به ما می رسد و حتی دعاهاى ما هم به برکت ایشان مستجاب می شود؛ لذا مفید

۱. ابراهیم، آیه ۷.
۲. «مگر پاداش احسان، جز احسان است؟» الرحمن، آیه ۶۰.
۳. «و چون به شما درود گفته شد، شما به بهتر از آن، درود گویند، یا همان را [در پاسخ] برگردانید»؛ نساء، آیه ۸۶.

بودن دعاهاى ما، منافاتى با وساطت فيض از سوى ايشان ندارد. پس اگر گفته مى شود دعای ما برای آن حضرت فايده دارد، منظور، آن فايده‌ای که درباره دیگران مطرح می‌شود، نیست، چراکه حجت الهی هیچ نیازی به ما ندارد. با این مقدمه، فواید قرائت این دعا را در دو بخش عرضه می‌کنیم:

الف. فواید دعا برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف

۱. رفع بلا

ائمه عليهم السلام بشر هستند؛ لذا سختی، گرفتاری و بلا متوجه آن‌ها نیز خواهد بود. برای مثال، در تاریخ آمده است که امیرمؤمنان عليه السلام در جنگ خیبر، مبتلا به چشم‌درد شدیدی شده بودند یا در زندگانی برخی اهل بیت عليهم السلام نوشته شده که طبیب برای رفع بیماری و معالجه آنان، به محضرشان رسیده است و یا این‌که ائمه عليهم السلام برای رفع بیماری خود دعا کرده‌اند. به طور کلی، امامان عليهم السلام به مقتضای بشر بودنشان، ناراحتی، رنج و غصه‌های فراوانی را متحمل می‌شدند و برای رفع آن، به علل مادی و معنوی توسل پیدا می‌کردند؛ چنان‌که یک بار امام صادق عليه السلام بیمار شدند و از کسی خواستند به حرم امام حسین عليه السلام برود و برای رفع بیماری ايشان، در آن مکان مقدس دعا کند. آن شخص از امام می‌پرسد: «همان‌طور که امام حسین عليه السلام امام مفترض الطاعة هستند، شما نیز امام واجب الطاعة هستید؛ پس چرا باید در حرم امام حسین عليه السلام دعا کرد؟» از توضیحی که امام صادق عليه السلام به آن شخص دادند معلوم می‌شود، ايشان دعای انسانی

عادی زیر قبه سیدالشهدا عليه السلام را برای رفع بیماری خود، مؤثر می‌دانستند.^۱

بنا بر این روایت، دعا کردن برای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف معنا و مفهوم می‌یابد و ما می‌توانیم برای رفع بلاها و جلب عنایات ايشان، برای سلامتی حضرتش دعا کنیم. البته خوب می‌دانیم که آنچه همه دردها و رنج‌های امامان را یک‌جا برطرف می‌کند، چیزی جز مژده ظهور از جانب خداوند نیست؛ پس بهترین دعایی که می‌توانیم برای رفع همه گرفتاری‌های آن حضرت بکنیم، دعا برای تعجیل در فرج آن بزرگوار است. لذا در صدر همه دعاها و بیش از همه آن‌ها، برای تعجیل در فرج ايشان دعا می‌کنیم و می‌دانیم که اگر این دعا مستجاب شود، خواسته‌های دیگر نیز ضمن آن محقق می‌گردد.

۲. نزول برکات و عنایات الهی بر آن امام

یکی دیگر از فواید دعا برای امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشريف، اختصاص عنایات پروردگار به ايشان است. رحمت الهی بسیار گسترده و بی‌کران است و حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف هم محدودیتی برای پذیرش این عنایات ندارد. صلوات بر پیامبر و آل او عليهم السلام نیز در همین راستا مفهوم می‌یابد؛ حتی مستحب است که در

۱. «أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقَاعًا يَسْتَجَابُ فِيهَا الدُّعَاءُ فَتِلْكَ الْبُقْعَةُ مِنْ تِلْكَ الْبِقَاعِ»؛ خداوند متعال مکان‌هایی دارد که دعا در آن جا مستجاب است، و حرم امام حسین عليه السلام یکی از آن مکان‌هاست؛ وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۴۲۱، ح ۲.

تشهد، برای بالا رفتن درجه پیامبر صلی الله علیه و آله دعا کنیم^۱.
مطابق روایات، هرکس - حتی غیرمسلمان - برای پیامبر صلی الله علیه و آله دعا کند، برای ایشان فایده دارد. امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید:

لَا تَسْتَحِقُّرُوا دَعْوَةَ أَحَدٍ، فَإِنَّهُ يُسْتَجَابُ لِلْيَهُودِيِّ فِيكُمْ، وَلَا يُسْتَجَابُ لَهُ فِي نَفْسِهِ^۲؛ دعای هیچ فردی را کوچک نشمارید. به درستی که دعای یهودی در حق شما مستجاب می شود، اگرچه در حق خودش مستجاب نمی گردد.

لذا اگر ما گناه کار هم باشیم، باز دعای ما اثر دارد. اگر فایده ای نداشت، خداوند متعال نمی فرمود:

«إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا»^۳؛ خدا و فرشتگان، بر پیامبر درود می فرستند. ای کسانی که ایمان آورده اید! بر او درود بفرستید و به فرمانش به خوبی گردن نهید.

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به ما گفته است: «برای من دعا کنید». دعای کسی در مرتبه پایین، در حق فردی بالاتر از خودش اثر می کند. امام حسین علیه السلام به زینب کبری علیه السلام فرمود: «برای من دعا کن.»

دعا، نوعی تشکر است. ما وقتی برای آن حضرت دعا می کنیم، در حقیقت می خواهیم به ایشان بگوییم که دوستشان داریم.

۱. «گفتن ذکر "وَتَقَبَّلْ شَفَاعَتَهُ وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ" بعد از صلوات تشهد، مستحب است»؛ عروه الوثقی، ج ۱، ص ۶۹۱.

۲. بحار الأنوار، ج ۳، ص ۲۹۴.

۳. احزاب، آیه ۵۶.

۳. تعجیل فرج

با ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و گشایش در همه امور، غم و غصه ایشان نیز پایان می پذیرد؛ لذا در اواخر دعای سلامتی، برای ظهور و فرج ایشان نیز دعا می شود.

ناگفته پیداست که ما انسان ها می توانیم در تقدیم یا تأخیر ظهور حضرتش مؤثر باشیم. صریح ترین دلیل در این باره، روایت امام صادق علیه السلام است:

فَلَمَّا طَالَ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ الْعَذَابُ صَلَّجُوا وَ بَكَوْا إِلَى اللَّهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى مُوسَى وَ هَارُونَ أَنْ يُخَلِّصَهُمْ مِنْ فِرْعَوْنَ فَحَطَّ عَنْهُمْ سَبْعِينَ وَ مِائَةَ سَنَةٍ؛ وقتی مدت عذاب بر بنی اسرائیل طولانی شد، چهل صباح به پیشگاه الهی ضجه زدند و گریه کردند، تا این که خداوند به موسی و هارون علیهم السلام وحی فرمود که آن ها را از شر فرعون خلاص می کند؛ به این ترتیب، ۱۷۰ سال از عذاب ایشان کم کرد.

امام صادق علیه السلام پس از نقل این ماجرا فرمودند: هَكَذَا أَنْتُمْ لَوْ فَعَلْتُمْ لَفَرَّجَ اللَّهُ عَنَّا فَأَمَّا إِذَا لَمْ تَكُونُوا فَإِنَّ الْأَمْرَ يَنْتَهِي إِلَى مُنْتَهَاهُ؛ وضع شما نیز همین گونه است؛ اگر چنین کنید، خداوند فرج ما را می رساند، اما اگر چنین نباشید، کار به آخرین حد خود خواهد رسید.

ب. فواید دعا برای دعاکننده

۱. کسب معرفت

در سایه دعا، شناخت بیشتر خداوند متعال، امکان پذیر

۱. تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۱۵۴، ج ۴۹.

خواهد بود. وقتی از خداوند چیزی درخواست می‌کنیم، به معرفت ما از او افزوده می‌شود. هنگامی که برای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف نیز چیزی می‌خواهیم، معرفت ما درباره ایشان بیشتر می‌شود، زیرا می‌شود که امام را شناخت و برای او دعا کرد؟! قطعاً این‌گونه دعاها، در عمق بخشیدن به معرفت تأثیرگذار است.

۲. آرامش روانی

یکی از بهترین راه‌های از بین بردن اضطراب و به دست آوردن آرامش، دعا و راز و نیاز با خداست، چراکه دعا برقراری ارتباط بنده با خداست؛ خدایی که بر هر کاری تواناست. این ارتباط، انسان را امیدوار و به قدرتی برتر، دل‌گرم می‌کند. ضمن آن‌که دعا برای امام، مایه آرامش انسان نیز می‌گردد، زیرا وقتی ما به فکر او باشیم، او نیز به یاد ماست، و این مسئله در بهداشت روان ما مؤثر خواهد بود.

۳. از بین بردن خودخواهی

می‌دانیم که برای استعجاب دعا، بهتر است انسان ابتدا برای دیگران دعا کند؛ چنان‌که پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «وقتی کسی از شما دعا می‌کند، آن را عمومیت دهد و برای دیگران هم دعا کند، چراکه موجب استعجاب دعاست.»^۱ هم‌چنین امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «هر کس چهل مؤمن را پیش از خود دعا کند، دعایش مستجاب می‌شود.»^۲

۱. همان، ص ۴۸۷.
۲. الکافی، ج ۲، ص ۵۰۹.

طلب خیر و سلامتی برای دیگران، در واقع، مبارزه درونی با انحصارطلبی و خودخواهی نفس است. اگر خود و خواسته‌هایمان را فراموش کرده و امام را بر همه خواسته‌های خود مقدم کنیم، معلوم می‌شود که از خودخواهی فاصله گرفته‌ایم.

۴. نجات از دوزخ

رسول اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید:

در قیامت، امر می‌شود که عده‌ای را به جهنم ببرند، اما خداوند به مالک جهنم سفارش می‌فرماید: «به آتش بگو: پاهایشان را نسوزاند، چون با آن به مساجد می‌رفتند؛ صورتشان را نسوزاند، چون وضومی گرفتند؛ و دست‌هایشان را نسوزاند، چون آن‌ها را هنگام دعا بالا می‌گرفتند...»^۱

خودتان قضاوت کنید؛ اگر کسی مهر امام را در دل داشته باشد، زبانش دعاگوی آن حضرت باشد و دست‌های نیازمندی را برای دعا در حق ایشان بالا ببرد، آیا خداوند متعال با لطف و کرم بیشتری با او برخورد نمی‌کند؟!

۵. افزایش میل به فعالیت

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «دعای چهار نفر اجابت نمی‌شود؛ یکی از آن‌ها کسی است که در خانه بنشیند و از خدا روزی طلب کند...»^۲ کسی که واقعاً چیزی را از خدا طلب می‌کند، باید حداکثر شرایط اجابت آن را فراهم کند.

۱. عوالمی الآلی، ج ۱، ص ۳۶۰.
۲. الکافی، ج ۲، ص ۵۱۱.

یکی از آن شرایط، انجام فعالیت در راستای تحقق هدف همراه با دعاست.

انسان منتظری که در بهترین حالت‌های خود، یاد امام را در دل و جان شکوفا می‌کند و برای برترین مخلوق این عصر، بهترین خواسته‌ها را از خداوند مسئلت می‌کند، در میدان عمل و برای تحقق خواسته‌های خود چگونه باید باشد؟ آیا خواستن بدون اقدام، توجیه‌پذیر است؟! حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: «الدَّاعِي بِلَا عَمَلٍ كَالرَّامِي بِلَا وَتَرٍ»؛ دعاکننده بدون عمل، به تیرانداز بدون زه می‌ماند.

در روایت زیبایی، همین مسئله پس از انتظار فرج ذکر شده است.^۳ امام صادق علیه السلام فرمودند: «وَأَفْضَلُ عَمَلِ الْمَرْءِ إِنْتِظَارُهُ فَرَجَ اللَّهِ وَالدَّاعِي بِلَا عَمَلٍ كَالرَّامِي بِلَا وَتَرٍ.»

اگر کسی انتظار گشایش از سوی خدا دارد، قلب و تمام اعضا و جوارح او نیز باید با زبانش همراه شوند. اگر کسی به همسر و همکارش ظلم کند، اما در دل شب بارها از خداوند متعال بخواهد که ظلم را از او دفع فرماید و ظالم را بر او مسلط نکند، هرگز خواسته‌اش پذیرای درگاه الهی نخواهد بود، زیرا او با عملش می‌گوید که ظلم خوب است. به عبارت دیگر، عمل نوعی دعاست؛ اگر کسی خیرخواه دیگران است، با زبان

۱. خواستن بهشت بدون عمل نیز حماقت است: «طَلَبُ الْجَنَّةِ بِلَا عَمَلٍ حُمَقٌ... طَلَبُ الْمَرَاتِبِ وَالدَّرَجَاتِ بِلَا عَمَلٍ جَهْلٌ»؛ عیون الحکم و المواعظ، ص ۳۱۸.

۲. نهج البلاغه، ج ۳۲۷.

۳. بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۶۰ و ۲۰۸.

بی‌زبانی از خداوند متعال می‌خواهد که به او خیر برساند.

بنابراین، کسی که برای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف دعای سلامتی می‌خواند، باید برای تحقق خواسته‌اش کوشا باشد و از اعمالی که سلامتی را برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف به ارمغان می‌آورد - مانند صدقه دادن - غفلت نرزد. صاحب مکمال المکارم، وظیفه بیست و سوم و بیست و چهارم منتظر را به همین مسئله اختصاص داده و گفته است: «صدقه دادن به نیابت از آن حضرت و به قصد سلامتی ایشان، از وظایف منتظران است.»^۱

۶. محبوبیت نزد خدا

انجام هر عبادتی، انسان را محبوب درگاه حق تعالی می‌کند، و «دعا» یکی از آن عبادات و بلکه افضل آن‌هاست. کسی که سلامتی امام زمانش برایش مهم باشد، مسلماً آزردن آن حضرت برایش سخت است؛ در نتیجه، دعا کردن برای سلامتی آن حضرت، انسان را به انجام کارهایی وامی‌دارد که موجب خشنودی آن حضرت و در نتیجه، سبب رسیدن به مقام رضوان الهی است.

خداوند در قرآن کریم، از حضرت ابراهیم علیه السلام به خاطر دعا کردنش، تعریف و تمجید کرده است: «إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَخَلِيمٌ أَوْاهٌ مُنِيبٌ».^۲ امام باقر علیه السلام در بیان تفسیر این آیه می‌فرمایند: «اَوَاه» کسی است که بسیار دعا می‌کند.^۳ در دستور قرائت

۱. همان، ج ۲، ص ۳۰۱ و ۳۰۹.

۲. هود، آیه ۷۵.

۳. بحار الأنوار، ج ۹، ص ۲۹.

این دعا نیز آمده است: «مَتَى حَضَرَكَ مِنْ دَهْرِكَ»؛ از این رو، مناسب است که آن را زیاد بخوانیم.

۷. توجه به اصلاح جامعه

دین اسلام، همه ابعاد زندگی اجتماعی و فردی انسان را مورد توجه قرار داده، و همه افراد را نسبت به یک دیگر و جامعه، مسئول دانسته است. این مسئولیت در قالب تکلیف به «امر به معروف و نهی از منکر»، به عنوان یکی از فروع دین، واجب شده است و یکی از شرایط استجاب دعا به شمار می آید.

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام می فرمایند: «امر به معروف و نهی از منکر کنید تا خداوند دعایتان را مستجاب کند.»^۱ ایشان هم چنین در وصیت خود به فرزندانشان فرمودند:

امر به معروف و نهی از منکر را ترک نکنید؛ مبادا خداوند، اشرار امت را بر شما مسلط کند و سپس هرچه دعا کنید، اجابت نشود!^۲

۸. معنوی شدن جامعه

از آثار مهم دعا، معنوی شدن جامعه اسلامی است. جامعه‌ای که راز و نیاز و درخواست از خدا در آن متبلور باشد، قطعاً جامعه‌ای است که معنویت در آن موج می زند و این امر برای ساخت فضای ظهور، بسیار مناسب خواهد بود.

شرایط استجاب دعا

۱. مستدرک الوسائل، ج ۵، ص ۲۶۶.

۲. نهج البلاغه، نامه ۴۷.

دعاکننده باید ابتدا خویش را به درجه اجابت دعا برساند، سپس دعا کند. آماده کردن شرایط دعا، خود، موجب آماده شدن شرایط ظهور می‌گردد. برخی از این شرایط عبارتند از:

۱. بندگی خدا

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید:

«وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ»؛ و هرگاه بندگام از تو درباره من بپرسند [که نزدیکم یا دور؟ بگو]: بی‌گمان من نزدیکم و دعای دعاکننده را وقتی مرا بخواند، اجابت می‌کنم. پس باید مرا اجابت کنند و به من ایمان آورند؛ باشد که به رشد خود برسند.^۱

بنابراین برای استجاب دعا، ابتدا باید بنده خدا شد. بنده خدا شدن، یعنی آن‌که انسان کاملاً مطیع خدا شود و تمام کار و عملش در جهت جلب رضای او باشد. این نیت، به تمام کارهای انسان جهت‌دایی می‌دهد و همه چیز در مسیر الهی قرار می‌گیرد و جامعه، جامعه‌ای الهی می‌شود.

۲. اقتصاد حلال

امام کاظم علیه السلام می‌فرماید:

خدای عظیم به حضرت موسی علیه السلام وحی کرد: «من شش چیز را در شش چیز قرار دادم، اما مردم در جاهای دیگر به دنبال آن می‌گردند. یکی از آن‌ها این است که من استجاب دعا را در

۱. بقره، آیه ۱۸۶.

روزی حلال قرار داده‌ام، اما مردم در سروصدا و گریه دنبالش می‌روند و به آن نمی‌رسند.»^۱

کسب روزی حلال، خود، مقدمه اصلاحات گسترده‌ای در زمینه‌های اقتصادی و غیراقتصادی خواهد شد؛ گران‌فروشی، کم‌فروشی، ربا و... به فراموشی سپرده می‌شود و انسان برای کسب لقمه حلال سعی خواهد کرد که کار و فعالیتش را از غش خالی کند و در برابر حقوقی که از بیت‌المال می‌گیرد، کارش را به نحو احسن انجام دهد. با این کار، همه افراد، هم اصلاحات اقتصادی انجام می‌دهند و هم کار خود را به سوی اصلاح پیش می‌برند.

منشأ بسیاری از مفاسد و گناهان در جامعه، اقتصاد است. علت اصلی وجود ربا، کلاه‌برداری‌های آن‌چنانی، اختلاس، رشوه و دیگر مفاسدی که چهره جامعه را سیاه کرده، مسائل اقتصادی است. وقتی انسان بداند که این روش‌های ناسالم، تأثیری منفی بر معنویت او دارد و تصمیم بر ترک آن بگیرد و لقمه حلالی به دست آورد، ریشه اصلی این مفاسد را قطع خواهد کرد.

۳. ترک گناه

دعای انسان گنه‌کار مستجاب نمی‌شود. حضرت موسی علیه السلام از راهی می‌گذشت. مردی در حال سجده بود و دعا می‌کرد. حضرت رفت و برگشت و دید که آن شخص

۱. «أَتَى وَصَفَتْ إِجَابَتَهُ الدُّعَاءُ فِي لَقْمَةِ الْحَلَالِ وَ النَّاسُ يَطْلُبُونَهَا فِي الْقَبِيلِ وَ الْقَالَ»: مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۱۷۳.

هنوز در حال سجده است و دعا می‌کند. عرض کرد: «خدایا! اگر من بودم، دعایش را مستجاب می‌کردم.» وحی آمد: «ای موسی! اگر او تا آخر عمر هم در سجده باشد، دعایش را مستجاب نمی‌کنم، چون اهل گناه است!» لذا انسان برای استجابت دعایش، چاره‌ای جز ترک گناه ندارد و این مسئله باعث می‌شود دامنه فساد، ظلم و گناه از جامعه برچیده شود و جامعه‌ای سالم به وجود بیاید.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

- سید رضی، نهج البلاغه، بیروت، دارالاسوة، ۱۴۱۵ق.
- علی بن الحسین (ع)، صحیفه سجادیه، ترجمه: سیدصدرالدین بلاغی، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۹ش.
- شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان، قم، روح، ۱۴۲۸ق.
- ابن طاووس، علی بن موسی، اقبال الأعمال، بیروت، مؤسسة الاعلمی، ۱۴۲۶ق.
-
- جمال الأسبوع، قم، رضی، بی تا.
-
- فلاح السائل، تهران، چاپ و نشر بین الملل، اول، ۱۳۸۶ش.
-
- مصباح الزائر، قم، مؤسسه آل البيت، ۱۴۱۷ق.
-
- مهج الدعوات، قم، دارالذخائر، ۱۴۱۱ق.
- ابن شهر آشوب، محمد بن علی، المناقب، قم، ذوی القربی، دوم، ۱۴۲۸ق.
- ابن عربی، محیی الدین، فتوحات مکیه، بیروت، دارالوفاء، ۱۴۲۸ق.
- ابن فارس، احمد، معجم مقانیس اللغة، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، ۱۴۲۹ق.
- ابن مشهدی، المزار الكبير، قم، القیوم، ۱۳۷۷ش.
- احسائی، ابن أبی جمهور، عوالمی الآلکی، تحقیق: مجتبی عراقی، قم، سیدالشهداء، اول، ۱۴۰۳ق.
- امینی، عبدالحسین، الغدیر فی الكتاب و السنة و الادب، قم، مرکز الغدیر للدراسات، ۱۴۱۶ق.
- برقی، احمد بن محمد بن خالد، المحاسن، تهران، دارالکتب اسلامیه، ۱۳۷۰ش.

- بلستانی، علامه محسن علی، النهج السوی فی معنی المولی والولی، ترجمه: سیدمرتضی موسوی گرمارودی، بنیاد بین المللی غدیر.
- بنی هاشمی، سیدمحمد، مناجات منتظران، تهران، منیر، دوم، ۱۳۸۹ش.
- جبران، مسعود، الرائد، مشهد، آستان قدس، ۱۳۷۳ش.
- جمعی از نویسندگان، فصلنامه انتظار موعود، قم، مرکز تخصصی مهدویت حوزه علمیه قم.
- جواد، عباس، الأنوار الساطعة فی شرح زیارة الجامعة، قم، دارالحدیث، ۱۳۷۸ش.
- جوادی آملی، عبدالله، توصیه ها، پرسش ها و پاسخ ها در محضر آیت الله، قم، معارف، بی تا.
- حر عاملی، محمد بن حسن، اثبات الهداة بالنصوص والمعجزات، تهران، دارالکتب، ۱۴۲۹ق.
-
- امل الآمال فی علماء جبل عامل، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۶۲ش.
-
- وسائل الشیعة، قم، مؤسسه آل البيت، ۱۴۰۹ق.
- حزانى، ابن شعبه، تحف العقول، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ق.
- حسینی استرآبادی، سیدشرف الدین، تأویل الآیات الظاهرة، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۰۹ق.
- حلی، رضی الدین علی بن یوسف، العدد القویة، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۴۰۸ق.
- حلی، حسن بن سلیمان، مختصر بصائر الدرجات، نجف، مطبعة حیدریه، ۱۳۷۰ش.

- ، ایضاح الإشتباه، قم، جامعه مدرسين، ۱۳۷۸ ش.
- خزاز قمی، محمد بن علی، كفاية الاثر، قم، بيدار، ۱۴۰۱ ق.
- خوئی، ابوالقاسم، معجم رجال الحديث، بيروت، دارالوفاء، ۱۴۲۵ ق.
- دیلمی، حسن بن ابی الحسن، ارشاد القلوب، قم، شریف مرتضی، ۱۴۱۲ ق.
- رجالی تهرانی، علیرضا، یکصد پرسش و پاسخ پیرامون امام زمان #، قم، نبوغ، ۱۳۸۵ ش.
- شفیعی، حسن، آیت بصیرت، قم، پارسایان، ۱۳۷۶ ش.
- شیخ مفید، الإرشاد، بيروت، مؤسسه آل البيت، ۱۴۱۶ ق.
- صافی گلپایگانی، لطف الله، ماه مبارک رمضان، مکتب عالی اخلاق و تربیت، قم، حضرت معصومه B، ۱۳۸۷ ش.
- صدوق، محمد بن علی بن حسین، أمالی، تهران، اسلامیة، ۱۳۶۲ ش.
- ، کمال الدین و تمام النعمة، قم، دارالحديث، ۱۳۸۷ ش.
- ، معانی الأخبار، قم، جامعه مدرسين، ۱۳۶۱ ش.
- ، من لا يحضره الفقيه، قم، جامعه مدرسين، دوم، ۱۴۲۵ ق.
- صفار، محمد بن حسن، بصائر الدرجات، قم، آیت الله مرعشی، ۱۴۰۴ ق.
- طباطبائی یزدی، سید محمد کاظم، عروة الوثقی، قم، مصطفوی، بی تا.
- طباطبائی، محمد حسین، تفسیر المیزان، ترجمه: سید محمد باقر موسوی، قم، جامعه مدرسين، پنجم، ۱۳۷۴ ش.
- طبرسی، فضل بن حسن، الإحتجاج، مشهد، مرتضی، ۱۴۰۳ ق.
- ، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران، ناصر خسرو،

- سوم، ۱۳۷۲ ش.
- ، مکارم الأخلاق، ترجمه: سید ابراهیم میرباقری، فراهانی، ۱۳۸۱ ش.
- طبسی، محمد جواد، بامداد بشریت، قم، جمکران، ۱۳۸۵ ش.
- طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الأحکام، دارالکتب الاسلامیة، تهران، ۱۳۶۵ ش.
- ، غیبت، قم، مؤسسه معارف اسلامی، ۱۴۱۱ ق.
- ، مصباح المتهجد، بيروت، مؤسسه فقه شیعه، ۱۳۶۹ ش.
- عروسی حویزی، عبدعلی بن جمعه، تفسیر نورالثقلین، قم، اسماعیلیان، چهارم، ۱۴۱۵ ق.
- عیاش سلمی سمرقندی، محمد بن مسعود، تفسیر عیاشی، تهران، چاپخانه علمیة، ۱۳۸۰ ش.
- قرائتی، محسن، زندگی مهدوی در سایه دعای عهد، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی x، ۱۳۹۲ ش.
- ، قرآن و تبلیغ، تهران، درس های از قرآن، ۱۳۸۵ ش.
- قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیة، ۱۳۷۱ ش.
- قرطبی، محمد بن احمد، تفسیر الجامع لأحكام القرآن، تهران، ناصر خسرو، اول، ۱۳۶۴ ش.
- قمی، شیخ عباس، سفینة البحار، قم، اسوه، ۱۳۸۴ ش.
- قندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ینابیع المودة، بيروت، دارالاسوة، ۱۴۲۵ ق.
- کراچکی، محمد بن علی، کنز الفوائد، بيروت، دارالاسوة، ۱۴۲۸ ق.

- کفعمی، ابراهیم بن علی، البلد الامین، بیروت، البلاغ، ۱۴۲۸ق.
- - المصباح کفعمی، بیروت، مؤسسة البلاغ، ۱۴۲۸ق.
- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵ش.
- کورانی، علی و دیگران، معجم احادیث الإمام المهدي، قم، مؤسسه معارف اسلامیه، ۱۴۲۵ق.
- لیثی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم والمواعظ، قم، دارالحديث، ۱۳۷۶ش.
- مجتهدی سیستانی، سیدمرتضی، صحیفه مهديه، قم، حاذق، ۱۳۸۵ش.
- مجلسی، محمدباقر، بحار الأنوار، بیروت، الوفاء، ۱۴۰۴ق.
- - مرآة العقول فی شرح اخبار آل الرسول، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۴ق.
- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة، قم، دارالحديث، ۱۳۸۴ش.
- مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد، ۱۳۷۴ش.
- مفید، محمد بن محمد بن نعمان، أمالی، ترجمه: عبدالرحیم عقیقی بخشایشی، قم، نوید، ۱۳۸۵ش.
- مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ش.
- - حکومت جهانی حضرت مهدي، مدرسه

- امیرمؤمنان، قم، ۱۳۸۵ش.
- موسوی اصفهانی، محمدتقی، کنز الغنائم فی فواید الدعاء للقائم، یزد، مؤسسه مهديه، ۱۳۶۱ش.
- - مکیال المکارم، قم، جمکران، ۱۳۸۵ش.
- نجاشی، احمد بن علی، الرجال، قم، جامعه مدرسین، ۱۴۰۸ق.
- نجفی، سیدبهاء الدین، منتخب الانوار المضيئة، قم، مؤسسه امام هادی، اول، ۱۴۲۰ق.
- نعمانی، محمد بن ابراهیم، غیبت نعمانی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵ش.
- نوری، میرزا حسین، نجم الثاقب، قم، جمکران، ۱۳۸۷ش.
- - مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل البيت، ۱۴۱۷ق.
- هیثمی، نورالدین، مجمع الزوائد، بیروت، دارالکتب، لبنان، ۱۴۰۸ق.

گزینه‌های صحیح را بصورت یک عدد ۱۲ رقمی به سامانه ۰۳۶۶۰۰۰۰ ارسال نمائید.

الف) کدام فراز از دعای سلامتی اشاره دارد به اینکه «ولایت حضرت مهدی (علیه السلام) از جانب خداست و خداوند آن حضرت را به امامت منصوب کرده‌اند»؟

۱. اللَّهُمَّ كُنْ

۲. لَوْلَيْكَ

۳. وَلِيًّا وَحَافِظًا

۴. تُسَكِّنُهُ أَرْضَكَ طَوْعًا

ب) با توجه به جایگاه رفیع معصومین (علیهم السلام)، فلسفه صلوات فرستادن بر ایشان از نگاه علامه طباطبائی (ره) چیست؟

۱. اولاً: مادر صلوات از خودمان چیزی به اهل بیت (علیهم السلام) نمی‌دهیم؛ بلکه از خدای خواهیم رحمت ویژه خود را بر ایشان بفرستد. ثانیاً: آنها به ما نیاز ندارند ولی به ذات مقدس الهی همیشه نیاز مندند

۲. اولاً: آنها هم مانند ما انسان هستند و نیاز مند. ثانیاً: درخواست ما از خدا برای آنها اثر گذار است

۳. اولاً: صلوات یک نوع دعا برای حضرات معصومین (علیهم السلام) است. ثانیاً: این دعا از طرف خدا مستجاب شده است

۴. اولاً: صلوات بهترین دعا در میان دعاهاست. ثانیاً: آنها هم نیاز مند هستند از این جهت بهترین دعا را برای آنها می‌خوانیم

ج) عبارت «وَفِي كُلِّ سَاعَةٍ» در دعای سلامتی حضرت، بیان گر ..... است.

۱. توجه به آینده و اهمیت آن

۲. وظیفه همیشگی منتظران

۳. دریای رحمت و کرم و لطف الهی

۴. توجه و دعای همیشگی برای امام زمان (علیه السلام)

د) با توجه به عبارت «وَلِيًّا» در دعا، معنای اصلی ولایت .....

۱. از بین رفتن واسطه بین دو چیز، به طوری که چیزی بین آن دو فاصله ایجاد نکند.

۲. اظهار دوستی و قرب بین دو چیز است.

۳. سرپرستی و به عهده گرفتن کاری است.

۴. پذیرش سرپرستی و دوستی با حضرت است.

ه) امام باقر (علیه السلام) در بیان تفسیر آیه ۷۵ سوره هود (إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ) می‌فرماید: «أَوَّاهٌ» کسی است که .....

۱. بسیار بردبار است

۲. بسیار گریه می‌کند

۳. بسیار دعا می‌کند

۴. بسیار «آه» می‌کشد

و) در روایت امیر المؤمنین (علیه السلام) دعا کننده بدون عمل، به چه چیزی تشبیه شده است؟

۱. شناگر بدون آب

۲. سوار کار بدون اسب

۳. شمشیر زن بدون شمشیر

۴. تیر انداز بدون زه و کمان

ز) خداوند به حضرت موسی (علیه السلام) فرمودند: من استجاب دعا را در ..... قرار دادم، اما مردم در سر و صدا و گریه، دنبالش می‌روند و به آن نمی‌رسند.

۱. روزی حلال
۲. تعقیب نمازهای واجب
۳. تلاش و کوشش
۴. کار کردن و فعالیت

ح) با توجه به آیه «كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظِرٌ» ریشه طغیان و سرکشی انسان چیست؟

۱. عدم اعتقاد به خداوند
۲. احساس بی‌نیازی نسبت به خداوند
۳. به دنبال غنا و لهو و لعب رفتن
۴. عدم اعتقاد به معاد و روز حساب

ط) با توجه به فراز " صلواتک علیه " می‌توان گفت: از وظایف و تکالیف منتظران، ..... آن حضرت است

۱. دعا برای تعجیل ظهور
۲. دعا برای ظهور
۳. درود فرستادن بر
۴. دعا برای سلامتی

ی) کدام گزینه، از آثار صلوات بر پیامبر گرامی اسلام و اهل بیت (علیهم السلام) ایشان است؟

۱. استجاب دعا
۲. نورانیت قبر
۳. رضایت پروردگار
۴. همه موارد

ک) چرا باید برای سلامتی آن حضرت دعا کنیم در حالی که خداوند حافظ و نگهبان ایشان است؟

۱. دعا برای حضرت موجب جلب دعای حضرت برای نزول برکات بر دعا کننده است
۲. دعا برای وجود حضرت، از وظایف مهم شیعیان است
۳. خود دعا کردن عبادت است
۴. دعا کردن برای حضرت بهترین راه جلب رضایت خداوند است.

ل) روایت امام باقر (علیه السلام) که می‌فرمایند: اگر امام یک ساعت از روی زمین برداشته شود زمین ساکنانش را در هم می‌پیچد آن چنان که دریا (به هنگام طوفان) ساکنانش را در هم می‌پیچد. اشاره به کدام ویژگی امام دارد؟

۱. امام حافظ جریان نبوت و امامت می‌باشد
۲. امام واسطه فیض و محور عالم هستی است
۳. امام کشتی نجات مسلمانان است
۴. امام امان اهل زمین هستند